

(Spinoza, B.) H.-d.-S.-a. Opera posthuma, quorum series post praefationem exhibetur. (Gurgis Jarris Jellig). Titelbl., 36 S. Praefatio, Titelbl. 614 S. Text, 32 S. Index, Titelbl., 112 S. Text u. 8 S. Index. O.O. 1677. Blindgepresster Pergamentband d. Zt.

Np.: Sehr seltene erste Ausgabe d. berühmten nachgelass. Werke (Graevae VI, 470; Brunst V, 492) Enthalten sind: Ethica, more geometrico demonstrata; Politica; De Emendatione intellectus; Epistolae et ad eas responsiones; Compendium grammaticae linguae Hebraeae. Nach d. neuesten Forschungen ist als sicher

anzunehmen, daß der Verfasser d. Vorrede u. demnach auch d. eigentl. Herausgeber d. Opera posthuma Jarris Jellig ist. Gleichzeitig mit dieser Ausg. erschienen die nachgelass. Schriften in einer holländisch. Ausg. unter d. Titel: De Negelate Schriften und zwar 1677 in Amsterdam bei Jan Rieuwertas. Spinoza hatte einen Tag vor seinem Tode sg angeordnet, dass s. handschriftl. Nachlass an Jan Rieuwertas nach Amsterdam geschickt werden soll, wahrscheinlich ist also die lat. Ausg. ebenso wie die holländ. in dessen Verlag erschienen. Beide Ausg. erschienen 1677. Im Buche selbst sind weder Herausgeber, noch Druckort u. Drucker

od. Verleger angegeben, eine nicht unbegründete
Vorsicht, denn das Werk wurde bereits am
25. Juni 1678 für Holland verboten.

Das Vorsatsblatt ist vermtl. von einem Zeit-
genossen mit recht interess. Notizen u. Bemerkungen
beschrieben. So u. a.: "Le fameux Juif
Spinoza avoit un teint Olivastre et quelque
chose d'E_pagnol dans son visage. Aussi etoit-
il originire de ce Pais. Il etoit Philosophe
de Profession et menoit une vie tranquille ex-
privée passant sa Vie a polir des Verres a
faire de Lunettes d'aprouche et des Microscopes
etc. Quid est benedicti de Spinoza libris pesti-
lentius? " ... etc.

[Faint, illegible text from the reverse side of the paper]

***De Benedicto de Spinoza posset dici, quod Johannes Rex Angliæ, quondam dixisse traditur: Mattheæ, Paris cum cæras præ pinguis coram Rege excoariaretur ridentem eum et deridentem dixisse.**

*Cleviog sagt, er habe von einem glaubwürdigen Manne die Nachricht schriftlich u. mündl. erhalten, dass Spinoza die Ethica demonstrata in holländ. Sprache geschrieben u. ihr nachgehend (?) von einem Medico namens Ludwig Meyer übersetzen lassen ins Lateinische, u.s.w.
(Diese Bemerkgn. in dtshr. Sprache sind in einer anderen Schrift, vermutl. später, aufgeschrieben od. von a. and. Person.)

PRÆFATIO.

Licet scripta, Lector benevole, hoc libro contenta, maximam partem imperfecta, multò minus ab ipso Auctore examinata, polita, ac emendata sint; ea tamen luci exponere non abs re visum fuit, eò quòd non parùm utilitatis Orbi literato, nec parùm scientiæ Lectori Philosopho dabunt, qui, neque veri speciem nixus, neque autoritate motus, solidas rationes, & indubitatas quærit veritates.

Et quamvis libri, in quo cuncta ferè Mathematicè demonstrantur, parùm intersit, ut sciatur, quibus parentibus ejus Auctor fuerit ortus, quamque vitæ inierit rationem (hæc enim satis superque ex his scriptis manifesta est) non inutile tamen fore visum est, hæc pauca de ejus Vitâ narrare.

Fuit ab ineunte ætate literis innutritus, & in adolescentiâ per multos annos in Theologiâ se exercuit; postquam verò eò ætatis pervenerat, in quâ ingenium maturefcit, & ad rerum naturas indagandas aptum redditur, se totum Philosophiæ dedit: quum autem nec præceptores, nec harum Scientiarum Auctores pro voto ei facerent satis, & ille tamen summo sciendi amore arderet, quid in hisce ingenii vires valerent, experiri decrevit. Ad hoc propositum urgendum Scripta Philosophica Nobilissimi & summi Philosophi Renati des Cartes magno ei fuerunt

P R Æ F A T I O.

adjumento. Postquam igitur se ab omnigenis occupationibus, & negotiorum curis, veritatis inquisitioni magnâ ex parte officientibus, liberâsset, quò minus à familiaribus in suis turbaretur meditationibus, urbem Amstelædamum, in quâ natus, & educatus fuit, deseruit, atque primò Renoburgum, deinde Voerbürgum, & tandem Hagam Comitis habitatum concessit, ubi etiam IX Kalend. Martii anno supra millesimum & sexcentimum septuagesimo septimo ex Pthisi hanc vitam reliquit, postquam annum ætatis quadragesimum quartum excessisset. Nec tantum in veritate perquirendâ totus fuit, sed etiam se speciatim in Opticis & vitris, quæ Telescopiis ac Microscopiis inservire possent, tomendis, poliendisque exercuit; & nisi mors eum intempestiva rapuisset, (quid enim in his efficere potuerit, satis ostendit) præstantiora ab eo fuissent speranda. Licet verò se totum mundo subduxerit, & latuerit, plurimis tamen doctrinâ, & honore conspicuis Viris ob eruditionem solidam, magnumque ingenii acumen innotuit: uti videre est ex Epistolis ad ipsum scriptis, & ipsius ad eas Responzionibus.

Plurimum temporis in Naturâ rerum perferendam, inventis in ordinem redigendis, & amicis communicandis, minimum in animo recreando insumpsit: quin tantus veritatis expiscandæ in eo ardor exarsit, ut, testantibus iis, apud quos habitabat, per tres continuos menses in publicum non prodierit; Quinimò, ne in veritatis indagine turbaretur, sed ex voto in eâ procederet, Professoratum in Academiâ Heidelbergensi, ei à Serenissimo Electore

P R Æ F A T I O.

Electore Palatino oblatum, modestè excusavit; uti ex Epistola quinquagesimâ tertiâ & quartâ perspicitur.

Ex hoc veritatis studio, & summâ diligentia prodierunt anno CIO IO CLXIV *Renati Des Cartes Principiorum Philosophiæ pars I & II more Geometrico ab Auctore nostro demonstratæ*, quibus accessere Eiusdem *Cogitata Metaphysica*; anno verò CIO IO CLXX *Traclatus Theologico-Politicus*, in quo subtilissimæ & res consideratione dignissimæ, Theologiam, sacram Scripturam, atque vera, solidaque Reipublicæ fundamenta spectantes, tractantur.

Ex eodem fonte scaturiverunt, quæ hic sub titulo B. D. S. OPERA POSTHUMA Lectori communicantur: sunt verò hæc omnia, quæ ex adversariis, & quibusdam apographis inter amicos, ac familiares delitescensibus colligere licuit. Et quanquam credibile est apud hunc, aut illum aliquid, à nostro Philosopho elaboratum, absconditum esse, quod hic non invenietur; existimatur tamen, nil in eo inventum iri, quod sæpius in his Scriptis dictum non sit; nisi fortè sit *Traclatus de Iræ*, quem ante aliquot annos, ut quibusdam notum, composuit, quique, nisi cum igni tradidit, ut probabile est, alicubi delitescit.

Nomen Auctoris in libri fronte, & alibi literis duntaxat initialibus indicatum, non aliâ de causa, quàm quia paulò ante obitum expresse petiit, ne Nomen suum Ethicæ, cujus impressionem mandabat, præfigeretur; cur autem prohibuerit, nulla alia, ut quidem videtur, ratio est, quàm quia noluit, ut *Disciplina ex ipso*

P R Æ F A T I O.

haberet vocabulum. Dicit etenim in Appendice quartæ partis Ethices capite vigesimo quinto, quòd, qui alios consilio, aut re iuvare cupiunt, ut simul summo fruantur bono, minime studebunt, ut Disciplina ex ipsis habeat vocabulum; sed insuper in tertiâ Ethices parte Affectuum Definit. XLIV. ubi quid sit ambitio explicat, eos, qui tale quid patrant, non obsecrè, ut Cloriæ cupidos, accusat.

Quantum verò ad hæc ejus scripta, quamvis ad primam Ethices partem præfatio requiratur, ea tamen alia longis parafangis superat, proque absoluto, & perfecto operæ haberi potest. Hanc noster Philosophus in quinque partes distribuit, quarum prima tractat de Deo, secunda de Mente humanâ, tertiâ de Origine & Naturâ Affectuum, quarta de Servitute humanâ, & unâ de Regulâ & vivendi Normâ, deque hominum bono & malo, quinta denique de Potentiâ intellectûs, seu de Libertate humanâ, nec non de Mentis æternitate.

In primâ parte demonstratur, quòd Deus

- I. Necessariò existat,
- II. Unicus sit,
- III. Ex solâ suâ Natura necessitate sit & agat,
- IV. Omnium rerum causa libera sit, & quod omnia in Deo sint, & ab ipso itâ pendeant, ut sine ipso nec esse, nec concipi possint.
- V. Denique quòd omnia à Deo fuerint prædeterminata, non quidem ex Libertatis Voluntate, sive absoluto beneplacito; sed ex absolutâ Dei Naturâ, sive absolutâ potentiâ.

Quod difficultates attingit, à nonnullis Tractatui Theo-

P R Æ F A T I O.

Theologico-Politico oppositas, quòd scilicet primò Auctor Deum, & Naturam confundat, vel (ut illi volunt) pro uno, eodemque habeat; & secundò quòd omnium rerum, & actionum fatalem statuat necessitatem; ad earum priorem respondet in Epistolâ Vigesiinâ primâ, ad Clarissimum Virum D. Oldenburgium scriptâ, hæc verbis. *Deum omnium rerum causam immanentem, ut ajunt, non verò transeuntem statuo. Omnia, inquam, in Deo esse, & in Deo moveri cum Paulo affirmo, & fortè etiam cum omnibus antiquis Philosophis, licet alio modo; & auderem etiam dicere, cum antiquis omnibus Hebræis, quantum ex quibusdam traditionibus, tametsi multis modis adulteratis, conjicere licet. Ad posteriorem verò in Epistolâ Vigesiinâ tertiâ, ad eundem datâ, itâ respondet. Hic paucis explicare volo, quâ ratione ego fatalem omnium rerum, & actionum necessitatem statuam. Nam Deum nullo modo fato subjicio, sed omnia inevitabili necessitate ex Dei Naturâ sequi concipio, eodem modo, ac omnes concipio ex ipsis Dei Naturâ sequi, ut se ipsum intelligat; quod sanè nemo negat ex Divinâ Naturâ necessariò sequi, & tamen nemo concipit, Deum fato aliquo coactum, sed omninò liberè, tametsi necessariò se ipsum intelligere. Deinde hæc inevitabilis rerum necessitas nec jura divina, nec humana tollit. Nam ipsa moralia documenta, sive formam legis, seu juris ab ipso Deo accipiant, sive non, Divina tamen sunt, & salutaria; & si bonum, quod ex Virtute, & amore Divino sequitur, à Deo tanquam Judice accipiamus, vel ex Necessitate Divinæ Naturæ emanet, non erit propterea magis, aut minus optabile, ut nec contrâ mala, quæ ex prævis actionibus, & affectibus sequuntur, ideo*

P R Æ F A T I O.

i leò, quia necessariò ex iisdem sequuntur, minus timenda sunt, & denique, sive ea, quæ agimus, necessariò, vel contingenter agamus, spe tamen, & metu ducimur. Hæc fatalis rerum necessitas, quâ à causis ad existendum, & operandum determinantur, quæ causæ rursus ab aliis quoque causis ad existendum, ac operandum determinatæ sunt, & hæc iterum ab aliis, & sic ad Deum usque (primam omnium causam omnia producentem, non verò productam) procedendo, à nostro Philosopho Propositionibus 26. 27. 28. 29. Partis I Ethices demonstratur.

Deum absolute omnium rerum causam esse, & omnia ex Deo emanare si statuatur, sequi inde videtur eundem & peccati, & mali causam esse. Sed verò ad hanc difficultatem, & ad id, quod inde dependet, noster Philosophus responsum dat Epistolis 32. 34. & 36. Clarum insuper, ac manifestum est, nullam penitus posse esse disensionem de eo nempe, quòd ex Deo omnia fluunt, & quòd ab ipso æterno decreto determinata & præordinata sint, cum id ipsum multi Christiani non modò credant, sed quoque tanquam necessariam veritatem propugnent.

Memoratis difficultatibus hæc superadditur, quòd scilicet Auctor aliam planè Regulam & vivendi Normam, & quantum summum hominis bonum spectat, aliud omninò statuatur, quam vel Christus Servator noster, vel Apostoli ejus in Sacrà Scripturâ tradidere. Ut hæc quoque removeatur difficultas, non inconsultum videtur, hæc de re Auctoris sententiam ob oculos ponere, & deinceps ostendere, eam nullâ in re à Doctrinâ Christi, & Apostolorum discrepare. Hæc, ut modò dictum est, noster Auctor in quartâ Ethices Parte tractat; & Propositionibus 26 & 27 demonstrare annititur, Mentem, quatenus ea ratione utitur, hoc tantum sibi utile judicare, quod ad intelligendum conducit; illud verò malum, quod impedire potest, quò minus intelligamus. Demonstrat porro Propositionibus 23, & 24 in eadem quartâ Parte, Virtutis esse res tantum intellectualiter, vel adequatè concipere, & ex ideis adequatis agere nihil aliud esse, quam ex virtute absolute agere. Hinc elicit Propositione 28 ejusdem Partis, quia Deus est summum, quod à Mente percipi potest, Dei notitiam summum Mentis bonum, & Deum cognoscere summam Mentis esse Virtutem. Præterea, quicquid cupimus, & agimus, cujus causa sumus, quatenus Dei habemus ideam, sive quatenus Deum cognoscimus, ad Religionem refert: Cupiditatem autem bene faciendi, quæ ex eo generatur, quòd ex rationis ductu vivimus, Pietatem vocat. Cupiditatem deinde, quâ homo, qui ex ductu rationis vivit, tenetur, ut reliquos sibi amicitia jungat, Honestatem vocat, & id honestum, quod homines, qui ex ductu rationis vivunt, laudant, & id contrâ turpe, quod conciliandæ amicitie repugnat, Ibid. in Schol. 1. Prop. 37.

Sed & Prop. 35. monstrat, homines, quatenus ex ductu rationis vivunt, eatenus tantum necessariò, & semper (quatenus nimirum intellectus, voluntas, cupiditas, alique spectantur affectus) convenire: eos illud bonum, quod sibi appetunt, reliquos hominibus etiam cupere, Prop. 37. & eò magis, quò majorem Dei acquisiverint notitiam: eosque, quan-

P R Æ F A T I O.

tum

P R Æ F A T I O.

tum possunt, conari alterius Odium, Iram, Contemptum &c. amore contr. i. sive Generositate compensare Prop. 46.

Elicit porro ex Definitionibus Amoris, & Intellectus istos, qui Odium amore expugnare student, letos, & securos pugnare, ac æque facile uni homini, ac pluribus resistere, & Fortuna auxilio quam minimè indigere, quos verò vincunt letos cedere, non quidem ex defectu, sed ex incremento virium. Vid. Schol. Prop. 46. Agit autem de differentiâ, quæ inter hominem, qui solo affectu, seu opinione, & eum, qui ratione ducitur, intercedit, in Scholio Prop. 66. dictæ Partis, affirmatque illum, velut nolit, ea agere, quæ maximè ignorat; huic verò nemini, nisi sibi soli, morem gerere, & ea tantum agere, quæ in vitâ prima esse novit, quæque propterea maximè cupit; & idèo illum Auctorem priorem Servum, sed posteriorem Liberum vocat.

Liberorum omnium Virtutem æque magnam cerni in declinandis, quam in superandis periculis, monstrat ibidem Prop. 69. item eos erga se invicem gratissimos esse, Prop. 71. & nunquam dolo malo, sed semper cum fide agere, Prop. 72. & liberes esse in Civitate, ubi ex communi decreto vivunt, quam in solitudine, ubi sibi solis obtemperant, Prop. 73.

Hæc, quæ de Verâ Libertate ostendit, ad Fortitudinem in Scholio ejusdem Prop. refert, & dicit, Virum Fortem neminem odio habere, nemini irasci, nemini invidere, indignari, neminem despiciere, minimèque superbire.

In quintâ Ethices Parte conatur demonstrare, quòd nos per intellectum, vel per merè intellectualem, & adæquatam, quam de Deo, rebusque acquirimus, cogni-

P R Æ F A T I O.

tionem, pravos affectus superare, & inde ^o summam, quæ dari potest, Mentis Acquiscentiam, ut & Dei ^r amorem æternum oriri, & denique in ^o constanti hoc, & æterno erga Deum amore nostram salutem, seu beatitudinem, seu Libertatem consistere.

Hæc sunt præcipua eorum, quæ Philosophus noster de rectâ vivendi ratione, summoque hominis Bono à Ratione dictari demonstrat. Si hæc cum iis, quæ Servator noster Jesus Christus, ejusque Apostoli docuerunt, comparentur, non tantum summa inter ea deprehenditur convenientia; sed & perspicitur, quæ Ratio præscribit, eadem planè esse cum iis, quæ ipsi tradidere; quin videbit dogmata Moralia Religionis Christianæ in iis perfectè contineri: quicquid enim Servator noster, & Apostoli docuerunt ^r summam in hoc comprehenditur, Deum scilicet supra omnia, proximum verò, ut se ipsum, esse diligendum; imò eundem Dei, & proximi Amorem in eo, quod Auctorem noster demonstrat, à Ratione præscribi, manifestum est.

Ex jam dictis clarè patet, quâ de causâ Apostolus ad Rom. 12. vers. 1. Christianam Religionem dicat esse Rationalem: quia nimirum Ratio eam præscribit, eaque ratione fundatur. Erasmus in suis ad hunc locum Annotationibus notat, Originem ea, quorum ratio potest reddi, vocasse Rationalem Religionem, & addit Theo-

^o Prop. 27. Part. 5. ^r Prop. 52. in eum Schol. Part. quarta. ^r Vid. Corollar. Prop. 32. ^r 33. ^r Vid. Schol. Prop. 36. Part. quinta. ^r Matth. cap. 7. vers. 12. ^r cap. 22. vers. 37. 38. 39. 40. Luc. cap. 10. vers. 27. 28. Rom. cap. 13. vers. 8. 9. 10. Gal. cap. 5. vers. 14.

P R Æ F A T I O.

phylactum affirmare, omnes nostras actiones juxta Rationis præscriptum perficiendas esse, cui etiam Erasmus subscribit.

Regenerationem, sine qua nemo in regnum Dei intrare potest, includi in Dei Amore, qui (demonstrante id ipsum nostro Philosopho) ex cognitione Dei intellectuali oritur, manifestò videre est ex iis, quæ Apostolus Johannes in 1 Epistolâ cap. 4. vers. 7. 16. 17. 18. comparatis cum vers. 20. 21. de Amore testatur. Præterea Regenerationem consistere in victoriâ, quam in malos affectus obtinemus, & in terrenarum, & vanarum Cupiditatum mortificatione, quæ naturaliter in nobis inveniuntur; & è contrario in bonarum, sive talium Cupiditatum acquisitione, quæ id tantummodò, quod Verum, & Bonum est, spectant, ut & in acquisitione Dei Amoris, Pacis, vel veræ animi Acquiescentiæ, Lætitæ, Veritatis, Justitiæ (quæ constans, æternaque suum cuique tribuendi est voluntas) & Benignitatis, &c. quæ, prout Philosophus noster evincit, sunt necessarij fructus intellectus. Hoc, inquam, manifestum est ex iis, quæ Apostolus in Epistolâ ad Ephes. 4. vers. 22. 23. & 24. & ad Coloss. 3. vers. 9. 10. de Vetere, & Novo Homine, & in eâ ad Rom. cap. 8. à vers. 5. ad 15. nec non ad Gal. 5. vers. 16. ad finem usque, de imperio Spiritus in carnem dicit.

Quòd Veritatem rei, ad salutem scitu necessariæ, pro viribus conari intelligere, purasque intellectuales nancisci perceptiones, ac secundum eas agere, hoc est, juxta ratio-

P R Æ F A T I O.

rationis dictamen vivere, neque cum Sacrà Scripturâ, neque cum Religionis Christianæ fundamentis (quod à multis creditur, qui tantum literâ, non autem Spiritu, seu ratione ducuntur) pugnet; sed magnam partem cum utrisque conveniat, id primò ex iis 'Scripturæ locis elucet, in quibus Meditatio & acquisitio Veritatis, & 'Sapientiæ, & Notitiæ intelligitur, atque commendatur; nec non ex iis, in quibus Sapientia, Notitia, & Intelligentia, ut actionum salutarum cause statuuntur. Quis enim inficias ibit, hujus notitiæ, hujus intelligentiæ, &c. objectum dogmata salutis esse, seu id, quod ad salutem obtinendam necessariò sciendum est? Sed & cui rei tam meditatio, quàm acquisitio veritatis, intellectus &c. infervit, si nostrum non sit juxta eius dictamen tam vivere, quàm operari? Nec putandum est vocabulis Veritatis, Sapientiæ, Notitiæ &c. in Sacrà Scripturâ cognitionem aut animi assensum, literâ, vel Scripturæ testimonio nixam

¹ Jobi 28. vers. 12. ad vers. 20. Prov. 1. vers. 20. ad finem, & cap. 2. vers. 1. ad vers. 13. cap. 3. à vers. 10. ad 18. cap. 4. vers. 5. 6. 7. cap. 7. vers. 4. 5. cap. 8. passim. cap. 16. vers. 22. cap. 23. vers. 23. 1 Cor. 14. vers. 20. Gal. 3. vers. 1. Coloss. 2. vers. 2. 3. 1 Tim. 2. vers. 3. 4. 1 Pet. 2. vers. 2. 9. Quid hoc nono versu per Christi lucem admirabilem, ad quam vocat eos, qui in ignorantia tenebris hærent, intelligendum sit, si percipient qui norunt, eos, qui talem de Deo, ejusque voluntate notitiam possident, quæ vel lege, vel Scripturâ nititur, (cui vulgus Judæorum. Vid. Rom. 2. vers. 17. 18. & speciatim vocati habebant) adhuc in ignorantia caligine versari, & perfectam claritatem veritatis, seu veræ, & puræ intellectualis perceptionis esse proprietatem. * Vide de effectibus Veritatis, Notitiæ, &c. locos allegatos ex Proverbiis, iisque adde Job. cap. 33. vers. 6. cap. 53. vers. 11. Matth. 13. vers. 15. 23. Job. cap. 8. vers. 31. 32. cap. 17. vers. 3. Philipp. 3. vers. 8. 9. 10. Jac. 3. vers. 17.

P R Æ F A T I O.

denotari: tum enim magna reverè denotaretur inficitia, cum in iis tantum locum haberet, qui omni Veritate, Sapientia, &c. deficiuntur.

Secundò autem, qui fieri potest, ut purè intellectuales, & adequatas ideas de articulis, ad salutem scitu necessariis, habere, & juxta eas ex dictamine Rationis vivere, & agere, non conveniret cum Christianæ Religionis fundamentis? quum primò Sacræ literæ, omnibus Christianis concedentibus, quæ documenta invicem contraria continere nequeunt, multis in locis id doceant, ut modò ostensum: deinde quum Novum fœdus, quod Deus per Christum instituit, cujusque Christus est Mediator, in hoc consistat, quòd Deus suas Leges, quas tabulis insculptas Israhelitis notas fecerat, mentibus hominum inscribat, hoc est, efficiat, ut istarum Legum sensum intelligant: sed tertio, quum hujus fœderis ministri non ducantur per literam, seu Scripturam, quemadmodum ii, qui ministrarunt sub Veteri fœdere; sed per Spiritum, hoc est, per intellectum, prout ex primo, nec non ex testimonio Johannis cap. 5. vers. 6. & alibi patet. Manifestum ergo est, ea cum fundamentis Christianæ Religionis concordare.

Quia verò id, quod hic de Novo fœdere, sive de Religione Christiana demonstratum est, multum differt ab

^u Hebr. cap. 8. vers. 6. cap. 9. vers. 15. cap. 12. vers. 24. ^x Jer. cap. 31. vers. 33. 34. 2 Cor. cap. 3. vers. 3. Hebr. cap. 8. vers. 8. 9. 10. cap. 10. vers. 16. ^y Rom. cap. 2. vers. 27. 29. cap. 7. vers. 6. 2 Cor. cap. 3. vers. 6. 7. 9. Hebr. cap. 7. vers. 16. ^z Vide pria allegata loca, & Rom. cap. 8. usque ad vers. 17. Gal. cap. 2. vers. 18. 25.

P R Æ F A T I O.

eo, quod plerumque de eo vulgus credit; & quia præiudicia, quibus ii laborant, qui aliam hæc in re sœvent sententiam, in causa essent, quòd hæc pauci assensum præberent, quædam notatu digna Scripturæ Testimonia proferenda sunt, unde liquido appareat munus Christi Salvatoris nostri, & Finem, ob quem in mundum venit, primarium fuisse homines hanc docere notitiam, ne ex-corum ritu, sicut Judæi per Legem, mandatumve; sed per lumen cognitionis duccerentur.

Primum ergo Testimonium est: Johannis Baptistæ in Evangelio Johannis cap. 1. vers. 17. quod sic habet, *Lex, per Moysen est data, gratia & veritas per Christum facta est;* hoc est, Moses instituit, ut per Legem, vel præceptum duccerentur homines, & vi Legis, vel præcepti operarentur; Christus verò docuit, ut per lumen Gratiæ, ac Veritatis duccerentur, viverent, & agerent.

Alterum Testimonium est ipsius Servatoris, qui roganti Pilato, num Rex esset, ita Johan. cap. 18. vers. 37. ex Syriacâ Tremellii versione, & cap. 17. vers. 17. inverso respondit: *ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testarer de veritate:* nempe, hanc veritatem Dei Rationem, vel intellectum esse. Utor vocula *Rationis*, non autem *Verbi*; sic enim Originale, & Græcum vocabulum *λογος* plerumque vertitur, & eo Apostolus Johannes filium Dei innuit: primò, quia testibus Erasmo

^b Vide Job. cap. 1. vers. 4. 9. & cum iii. comparâ vers. 1. & 14. item cap. 8. vers. 12. cap. 12. vers. 35. 36. 46. quos compara cum cap. 14. vers. 6. ^c Vide Job. cap. 1. vers. 1. & 14. 1 Job. cap. 11. vers. 1. cap. 5. vers. 7. & Apoc. cap. 14. vers. 13.

P R Æ F A T I O.

in Annotationibus suis ad vers. 1. cap. 1. Evangelii Johannis, aliisque Linguarum peritis vox λόγος multo melius per *Rationem*, quam per *Verbum* exprimitur: deinde, quia id, quod Johannes de voce λόγος pronunciat, optime de *Ratione* internâ, vel de intellectu, nullatenus verò de Verbo, vel verbis intelligi, aut iis applicari potest. Hæc *Ratio* in initio apud Deum, quin ipsa Deus fuit, hoc est de divinâ Naturâ participavit; sine hac nihil eorum, quæ facta sunt, facta fuerunt, in hac fuit Vita, & hæc vita fuit lumen hominum intellectualem teste Johanne in Evangelio cap. 1. vers. 1. 2. 3. 4. Quem latet, internam Dei Rationem, seu intellectum non disserre ab ipso Deo, & ideò in principio apud Deum, ipsamque Deum fuisse, vel essentia divinæ fuisse participem? quis inficiatur, sine ejus operâ nihil factum esse, & denique hominum mentem à Mente divinâ admirabili luce illustrari? Quod autem hæc de verbo, vel verbis ore prolatis, quæ, in se considerata, non nisi æris sunt motus, intelligi nequeant, videtur adeò manifestum esse, ut supervacaneum foret, id rationibus evincere. Et quamvis Erasmus voce λόγος, quam *rationem* interpretatur, non *internam*, sed *externam* potius *Rationem* intellexerit, quia tamen cum aliis Linguarum peritis expresse testatur, vocem λόγος apud Græcos quoque internam rationem significare, nihil impedit, quò minus hoc sensu sumatur.

Christus porrò de Veritate testatur, quòd sanctificet Joh. 17. vers. 17. 19. quòd regeneret Joh. 3. vers. 5. 6. Tit. 3. vers. 5. comparat, cum 1. Johan. 5. vers. 6. quòd homi-

P R Æ F A T I O.

hominem reverà liberum reddat, Johan. 8. vers. 31. 32. quòd per illum in omnem veritatem ducamur, Johan. cap. 14. vers. 26. & cap. 15. vers. 16. & cap. 16. vers. 13. quòd per eam solam ad Deum accedamus, Joh. 14. vers. 6. comparat cum 1. Cor. cap. 1. vers. 24. & denique quòd nihil omnino sine eâ possumus facere, quòd ad salutem requiritur, Johan. 15. vers. 3. 4. 5. comparat. cum Johan. 14. vers. 6. in quo loco id, quòd de ipso Christus dicit, se nempe esse veritatem, necessariò eo sensu accipiendum est, quemadmodum sumitur eo in loco, in quo Salomon affirmat se Intellectum, & æternam Sapientiam esse.

Quòd id, quòd Christus Marth. 5. vers. 17. 18. expressis verbis indicet, se non venisse, ut Legem destruat, sed ut compleat, & affirmet fore, ut caelum, & terra citius transeant, quam vel jota, (minima Alphabeti litera) de lege, minime cum Christi, vel Johannis testimonio pugnat, is percipiet, qui attendit, primò obligationem agendi, quòd Lex jubet, & id, quo ii, qui sub Lege sunt, ad obedientiam ei præstandam instigantur, duas res valde diversas esse. Secundo hanc obligationem non minus in iis locum habere, & ad eos spectare, quibus lumen Gratia, & Veritatis illuxit, & ex rei cognitione mandata Legis exquantur, quam in iis, qui ex Legis præscripto vivunt, & ex solo ejus mandato eadem præstant: hinc enim facile intelligere est, Jesum Christum de hac tantum obligatione hoc in loco, non verò de Vitâ juxta Legem instituenti loqui.

Hæc

P R Æ F A T I O.

Hæc tamen elariùs percipiuntur ex iis, quæ ab Apostolo de Lege Dei traduntur; nimirum quòd *per Christum à Lege liberemur, & redimamur*, Rom. 7. vers. 6. cap. 8. vers. 2. & Gal. 4. vers. 5. quòd *per Christi corpus Lex nobis sit mortua*, Rom. 7. vers. 4. 6. Gal. 2. vers. 19. quòd *Lex tum desinat, quando venit fides*, Gal. 3. vers. 23. 24. 25. quòd *ministerium literæ aboleatur*, 2 Cor. 3. vers. 7. 11. & Hebr. 7. vers. 16. 18. quòd ii, qui *sunt sub gratiâ*, non sint *sub Lege*, Rom. 6. vers. 14. 15. & denique quòd *Lex iustis non sit posita* 1 Tim. 1. vers. 9. Gal. 5. vers. 22. 23. Quoniam verò ex allegatis locis planum est, Apostolum non modo de Lege Ceremoniali, sed speciatim de Lege Morali loqui, hæc non possunt intelligi, uti indubitatè ex ipsius Servatoris explicatione, Apostolique testimonio ad Romanos cap. 8. vers. 3. 4. & cap. 13. vers. 8. 9. 10. & alibi apparet, de obligatione eâ, quam Lex præscribit: sed duntaxat de vitâ, & operibus secundum Legem, instituendis capienda sunt.

Tertium, & ultimum Testimonium est Apostoli Pauli in Epistola ad Ephes. cap. 4. vers. 11. 12. 13. collatis cum vers. 14. & 15. Christus *dedit alios quidem Apostolos, alios verò Prophetas, alios autem Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad perfectionem Sanctorum, ad opus Ministerii, ad ædificationem Corporis Christi. Donec perveniamus nos omnes ad unitatem fidei, & cognitionis filii Dei in Veram adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi.* Nam quis neget Paulum docere, Christum dedisse Apostolos, Prophetas, &c. in eum finem, ut nos omnes cognosce-

remus,

P R Æ F A T I O.

remus, quemadmodum Christus cognovit; quin ut ad magnam scientiæ Christi mensuram perveniremus? Quis dubitet eorum laborem, opusque Ministerii cò spectasse, ut homines tantâ Scientiâ imbuerent? Quis denique renuat per eam scientiam, ejusve acquisitionem Sanctorum perfectionem effici, & ita Christi corpus ædificari?

Manifestum porrò est, quòd cognitio de nostro Servatore, & consequenter talis, quem omnibus apprecatur, Veritatis, seu purè intellectualis de Deo, ejusque Voluntate sit cognitio; non verò ea, quæ Authoritate, vel externo nititur Testimonio. Atque hoc patet primò inde, quòd Jesus Christus Patris sui voluntatem, seu veritatem salvificæ doctrinæ, quam ipse prædicavit, intellexit, quodque ejusmodi Scientia, quæ externo firmatur testimonio, in eo locum nullum habuit. Secundò quatenus rei ad salutem scitu necessariæ cognitione imbuimur, quæ externo nititur testimonio, non pervenimus ad unitatem fidei, quòd scilicet internos, & cum *Christo unum sumus, quemadmodum ille cum Patre unum est* Johan. 17. vers. 21. 22. 23. Gal. 3. vers. 28. neque ad firmitatem, Ephes. 4. vers. 14. quam Apostolos flagitat, quamque, ut necessariam sequelam, ex cognitione Christi profluentem, statuit: sed quatenus ejus rei veritatem percipimus. Sed & jam demonstrata, sunt quoque ex vers. 15. plana.

Plura, quàm hæc tria, possent produci Testimonia, quibus ea, quæ hic demonstranda sunt, non minori efficacità confirmantur: verùm ne nimis insitatur rei,

P R Æ F A T I O.

ex Sacris literis tam manifestæ, hoc duntaxat dicendum, præcipuum; quod Scriptura de fide salvificâ testatur, sine quâ, ut omnes Christiani concedunt, nemo Christianus esse potest, & per cuius fidei participationem quilibet Christianus evadit, nisi penitus spiritali, sive merâ intellectuali cognitione; quin id de eâ solummodò & posse, & debere intelligi, quod ea sit *fides Dei*, Rom. c. 3. vers. 3. *fides Jesu Christi*, Rom. 3. vers. 22. 26. Gal. 2. vers. 16. cap. 3. vers. 22. Philip. 3. vers. 9. *filii Dei*, Galat. c. 2. vers. 20. (in Deo enim, ut quisvis novit, cui Deus innouit, non alia, quàm intellectualis tantum cognitio locum habet; Christus autem veritatem doctrinæ salutis, quam prædicavit, intellexit) ipsa *Veritas*, 2 Theff. cap. 2. vers. 13. 1 Timoth. 2. vers. 7. *Cognitio veritatis*, Tit. 1. vers. 1. Johan. 17. vers. 3. *Sapientia*, Act. 6. vers. 5. 8. collat. cum vers. 10. Rom. 10. vers. 8. comparat. cum 1 Cor. cap. 1. vers. 24. 2 Cor. 2. vers. 16. *Spiritus* 2 Cor. 4. vers. 13. *fructus Spiritus* 1 Cor. cap. 12. vers. 9. Gal. 5. vers. 22. *Verbum*, Rom. 10. vers. 8. quo notitiâ rei ad salutem scitu necessariæ non externè, sed internè in animo consequimur; *Testimonium Dei*, quod testificatur in nobis de filio suo, 1 Johan. 5. vers. 10. *Donum*, Rom. 12. vers. 3. Ephes. 2. vers. 8. *Opus Dei*, Joh. cap. 6. vers. 29. quo *Charitas*, Gal. 5. vers. 6. & nostra *Regeneratio*, vel *Spiritalis vivificatio, & salus*, Coloss. 2. vers. 12. 1 Petr. cap. 1. vers. 5. 1 Joh. 5. vers. 4. efficaciter perficitur; *aliâ Lex* Rom. 3. vers. 27. Galat. 3. vers. 11. 12. seu aliud vitæ exemplar, quàm vel Legis, vel mandati; id, quo Sacri

Codi-

P R Æ F A T I O.

Codicis sensus eruendus, & res in eo contentæ noscendæ sunt, 2 Timoth. 3. vers. 15. id, quod perfectam continet certitudinem, Hebr. cap. 10. vers. 22. & cap. 11. vers. 1. Ephes. 6. vers. 16. Coloss. 2. vers. 5. & absolutè omnem excludit dubitationem, Matth. 21. vers. 21. Rom. 14. vers. 23. Jacob. 1. vers. 6. & denique quo *Lex stabilitur*, Rom. 3. vers. 31. (vocula *Lex* hoc loco denotat obligationem faciendi Legis mandatum; non verò juxta Lectionem faciendi Legis mandatum; non verò juxta Lectionem operandi Rationem) & quo *Dei justificatio tantummodò datur*, quæ neque per *Legem*, Gal. 3. vers. 11. 21. Philip. 3. vers. 9. neque ex *Legis operibus*, Roth. 3. vers. 21. 28. cap. 9. vers. 31. 32. Gal. 2. vers. 16. obtineri potest, quæque per *Legem*, & Prophetas, hoc est, per Sacras Literas testimonium accepit, & sine *Lege*, hoc est, absque Scripturâ revelata fuit, Rom. 3. vers. 31.

Quæ *Lex*, & *Prophætæ* testantur, & sine *Lege*, aut *Scripturâ* manifestantur: (hæc etenim sibi invicem contrariari videntur, multique percipere non poterunt) ea propriè sunt, quæ non nisi Spiritu, seu puro intellectu intelliguntur. Hujus generis sunt, verbi causâ, *Dei filius*, hoc est, *Dei λόγος*, seu *Dei Sapientia*, *Veritas*, *Justitia* ante memorata, quia præstantissimus animi *Habitus* est; & generatim *Rerum Essentia*. Nam quoniam S. Scriptura de iis testatur, & ea ex Sacra Scripturæ testimonio cognosci nequeunt, præter externum Scripturæ, insuper *Revelatio* (loquor cum Scripturâ) vel internum Spiritus testimonium requiritur.

Hæc sola fuit ratio, quòd postquam *Jesus Christus* &

P R Æ F A T I O.

discipulis, & Judæis omnem Patris sui voluntatem aperuisset externis verbis, iis præterea dicat, quod *nemo ad se potest venire, nisi ei à Patre datum fuerit*, Joh. 6. vers. 65. quod, quò ad se veniant, necesse sit, ut à Deo audiverint, & ab eo didicerint, Joh. 6. vers. 44. 45. cap. 5. vers. 37. cap. 8. vers. 43. 47. quòd Spiritus veritatis ubi venisset, eos omnia doceret, de se testimonium perhiberet, cosque in omnem duceret veritatem, Joh. 14. vers. 16. 17. 26. cap. 15. vers. 26. cap. 16. vers. 13.

Hæc quoque fuit ratio, quòd Apostolus, postquam Ephesus & Colossensibus, tam scriptis, quam verbis omne Dei Consilium ita annunciaffet, ut nihil subiceret, Actor. 20. vers. 17. ad 27. Ephesus adhuc precetur, ut Deus ipsis det Spiritum Sapientiæ, & Revelationis in ipsis (Dei nempe) agnitione, ut iis largiatur illuminatos oculos Mentis, quòd sciant, quid sperandum sit vocatis à Deo, & quam dives, & gloriosa sit hæreditas, quam Sanctis decrevit, &c. Ephes. 1. vers. 16. 17. Colossensibus verò apprecitur, ut implerentur agnitione voluntatis Dei in omni Sapentiâ, & prudentiâ spiritus, atque crescant in agnitione ipsius Dei. Coloss. 1. vers. 9. 10.

Quin hæc fuit causa, quòd Israeli, non nisi per literam de Deo, ejusque Voluntate edocto, Rom. 2. vers. 17. 18. & testimonio solo Scripturæ nitenti, in lectione Veteris Testamenti velamen cordi impositum fuerit, 2 Cor. 3. vers. 14. 15. quòd animalis homo, cum intellige, qui per solam literam, non autem per Spiritum doctus est, non percipiat spiritualia, quodque ipsi sunt stultitia, eaque nequeat, nempe tali cogni-

P R Æ F A T I O.

cognitione, quæ ab imaginatione originem habet, cognoscere, 1 Cor. 2. vers. 14. quòd è contrario Spiritus homo, qui scilicet de Deo, Dei filio, &c. spirituales, vel purè intellectuales nactus est perceptiones, omnia dijudicet, & ipse à nemine hominum animalium dijudicetur, Ibid. vers. 15.

Restat denique hoc de Fide dicendum, quòd Paulus in eà, quæ est ad Romanos scripta, Epistola cap. 10. vers. 17. vocabulo Auditus non innuat Auditum auris externum; sed auditum auris internam, vel ñ intelligere; & hoc cuivis, qui cum antecedentia, tum consequentia dicti capitis rectè perceperit, manifestum erit.

Nullum est dubium, quin Lector Veritatis amans, quique, quæ jam dicta sunt ex Sacris Literis, attentè legit, & omnia cum judicio perpendit, omninò concessurus sit id, quod demonstrare animus fuit, jam esse demonstratum: videlicet id, quod Philosophus noster demonstrat ab ipsa Ratione præscribi de Regula bonè vivendi, & summo hominis Bono, accuratè cum iis convenire, quæ Servator, & Apostoli docuerunt; nec non dogmata Moralia Christianæ Religionis, vel ea, quæ ut salvi simus, facere tenemur, perfectè in iis comprehendi; denique hoc studium, quo veritatem articulorum Doctrinæ Christianæ conamur intelligere, & secundum eam vivere & agere, cum Sacra Scripturâ, & Religione Christianâ in omnibus concordare.

Si jam ea, quæ Gentium Doctor de carne, & carnalibus tradidit hominibus, per quos non nisi cupiditates ani-

malis.

P R Æ F A T I O.

males intelligendæ sunt, vel ejusmodi homines, qui necdum in affectus imperium possident, comparentur cum iis, quæ Philosophus in Quartâ Parte Ethices demonstrat de *Affectuum Viribus*, & de *Humanâ Impotentia* in iis moderandis, non minor in illis convenientia, quam in modo ostensis, deprehendetur.

Notent hic Christiani, ut rem præstantissimam, & notatu dignissimam, nostrum Philosophum, quatenus id demonstrat, quod Scriptores sacri docent, quodque cum Christianæ Religionis fundamentis congruit; & Divinitatem, & Sacrarum Literarum Authoritatem, & simul veritatem Religionis Christianæ ostendere; adeo ut per hanc demonstrationem de iis tam certi simus, aut esse possimus, ut neque Judæus, neque Ethnicus, neque Atheus, vel quisquis sit, istas labefactare possit.

Quis affirmabit certitudinem, quæ Miracula pro fundamento habet, inter Christianos locum obtinere, aut necessariam esse? cum demonstratum sit illis speciatim competere, ut veritatem articulorum, qui ad salutem requiruntur, intelligant; & cum certum sit, absolutam, & immobilem certitudinem esse veritatis, sive veræ intellectuales perceptionis proprietatem; unde fit, ut talis perceptio omnimodam certitudinem includat. Qui enim fieri potest, ut ii, qui veritatem percipiunt, Deum, exempli gratiâ, existere, Dei filium, nempe Dei Rationem, vel Dei Sapientiam hominum esse Salvatorem, & nos non posse sine eo salvari; Deum, ejusque filium, quo salutem consequamur, esse cognoscendum, amandum

P R Æ F A T I O.

dum &c. ut ii, inquam, miraculis indigeant, quibus de hisce veritatibus certi fiant? cum in se ipsis plus certitudinis de his rebus inventiant, quam vel omnibus miraculis, ullo unquam tempore factis, posset acquiri. Jure ergo, meritoque dixit Paulus, quod Judæi, hoc est, qui sub Lege sunt, & hujus rei veritatem haud capiunt, miracula petunt; imò, ut ea impetrarent, sæpius Christum molestiâ affecere, Matth. 12. vers. 38. cap. 16. vers. 1. 3. 4. Marc. 8. vers. 11. Luc. 11. vers. 29. Hæc fuit causa, quod Apostolus tantopere laboraverit, summissque curis se defatigaverit, quò eos, qui Christo adhærebant, ad omnem opulentiam persuasionis, & ad intelligentiam cognitionis *Mysterii Dei Patris, & Christi* perduceret, Coloss. 2. vers. 1. 2. quod & se fecisse gloriatur.

Quæ ad defensionem nostri Philosophi, & subtilissimorum ejus Scriptorum adducta sunt, refutationi eorum inferviant, qui sine dubio ex crassa, & supinâ ignorantia, & à suis passionibus seducti, acutissimum Virum non tantum Atheismi accusare; sed etiam pro viribus Lectoribus suis persuadere conati sunt, cum in suis Scriptis Atheismum docere, & ejus positiones omnem Religionem, omnemque Pietatem ex hominum animis tollere. Profectò si Adversarii ad hoc Psalmistæ tantum attendissent, Psal. 14. vers. 1. & 53. vers. 2. *Dicit stultus in animo suo, nullus Deus est*, eos hic locus sapientiores, ac prudentiores reddere, quin etiam nunc eorum temeritatem ostendere posset: nam his verbis Psalmista satis clarè ostendit, tam horrendum facinus reverà in Sapientes (inter quos

nos

P R Æ F A T I O.

noſter Philoſophus, ipſis fatentibus, collocandus eſt) nec cadere, nec cadere poſſe.

Quare ſeriò cuncti hujus Viri Adverſarii ſint moniti, ut, ubi ad hæc Scripta examinanda animum applicuerint, ſibi ſummo ſtudio caveant, ne quicquam tanquam falſum, Sacris literis, & Religioni Chriſtianiæ adverſum, repudient, antequam bene mentem ejus intellexerint, cum vero Sacrarum Literarum ſenſu, & cum verà Religione contulerint, & ad examen revocaverint. Imprimis ſibi caveant, ne conceptus erroribus fortè obnoxios, ac opiniones ſuas certitudine deſtitutas de Sacræ Scripturæ ſenſu efficiant Normam, vel Lapidem Lydium ſive veritatis, ſive falſitatis, vel ejus, quod cum ſacro Codice, atque Religione Chriſtianiâ concordat, aut diſcordat: de his enim ex vero judicare non tantum illi nullatenus poſſent, ſed etiam fortè relaberentur ad priſtinas abſurditates; adeò ut verum, & bonum, tanquam falſum, & malum, & id, quod cum ſacro Codice, ut & cum Chriſtianiâ Religione, convenit, tanquam iſtis contrarium, rejicerent. Nam quòd Chriſtiani in tot Sectas dividantur, qui & omnes ſimul, & ſinguli jaſtant, ſummâque contentione defendunt, articulos ſuos, licet ſummopere inter ſe diſcrepantes, & ſecum ipſis pugnantes, eſſe dogmata Religionis Chriſtianiæ; quòdque id, quòd ab hoc, tanquam dogma Divinum, & tanquam bonum, ac ſanctum laudetur, ab illo ut Diabolicum, impium, & malum repudietur; & quòd denique tot turbæ, tot contentiones, jam olim inter eos excitatæ, in hunc uſque diem

adhuc

P R Æ F A T I O.

adhuc perdurent: horum omnium, non alia cauſa, non alia fuit origo, quam quòd ſibi falſò perſuaſerint erroneos ſuos conceptus, incertaſque opiniones de Sacrarum Paginarum ſenſu, ipſam Scripturam, & Dei inſallibile fuiſſe Verbum, quæ deinceps pro Normâ & Lapide Lydio Veritatis, & Falſitatis habent. Hæc Schiſmata, hæc contentiones tam diu procul dubio durabunt ſine ulla emendationis ſpe, quamdiu Chriſtiani nec ad veram, & inſallibilem Veritatis, & Falſitatis Normam, nec ad id, quod cum Sacrà Scripturâ, & cum Religione Chriſtiana convenit, vel ab iis diſcrepat, attendunt.

Quia autem ex iis, quæ dicta ſunt, facile colligitur, quænam hæc ſit Norma, quiſve hic ſit Lapis Lydius (in quâ re Chriſtiani inter ſe diſſentiunt) minus neceſſarium erit id ipſum oſtendere. Iſtamen, qui id ſcire levi examine deſiderat, animo volvat, *Primò* omnia *Dei Mandata, teſtimonia & Leges* eſſe æternas, & ipſam *Veritatem*, hoc eſt, æternas eſſe Veritates; Vid. Pſalm. 19. verſ. 10. Pſalm. 119. verſ. 86. 138. 142. 144. 151. 152. 160. atque Doctrinam Evangelii, quæ Chriſtianam in ſe continet Religionem, ſolâ Veritate fundari, prout omnes Chriſtiani largiri coguntur. *Secundò* animo perpendat, Veritatem & ſui, & falſitatis eſſe indicem, eamque per ſe ſolam, non autem per aliud quid cognosci poſſe. Hinc namque ſatis ſuperque patet, ſolam Veritatem eſſe memoratam Normam. Quare Chriſtiani, qui Veritatem ejus, quod Scriptura docet, intelligunt, ſeu veras, & puras habent perceptiones, juxta ea, quæ paulò ante de

**** 2

ipſa

P R Æ F A T I O.

ipsa Veritate, vel de veris intellectualibus ideis protulimus, infallibiliter, & absolute certi erunt, se mentem Scripturæ percipisse, atque Dei verbum possidere.

Porro, quia Veritas, quemadmodum Rerum Natura, vel Essentia, simplex, & indivisibilis est, & quia non nisi unica cujusque rei veritas, verusque sensus dari potest; Christiani, quatenus hujus rei Veritatem intelligunt, necessarii in eadem mente, & in eadem sententiâ erunt coagmentati teste Paulo, 1 ad Cor. cap. 1. vers. 10. 11. & ad Philipp. cap. 2. vers. 2. & cap. 3. vers. 16.

Quin constanter, & in æternum cupient, & volent præstare, quod Spiritus Sanctus de Tolerantiâ præcipit; & ideo *infirmos in fide porrigent manum*, Rom. 14. vers. 1. eos puta, quibus major notitia deficit; & *infirmorum infirmitates sustinebunt*, Rom. 15. vers. 1. errantium intellige incitias; *proprium opus probabunt*, Gal. 6. vers. 4. Rom. 14. à vers. 4. ad 14. 2 Cor. 1. vers. 14. *nec dominabuntur aliorum fidei*, 1 Pet. 5. vers. 3. sed erga errantes erunt placidi, eosque cum *Manuetudine erudiant*, expectaturi, num forte Deus illis sit daturus *Conversionem*, ut agnoscant Veritatem. Vid. 2 Tim. 2. vers. 24. 25. 26. 1 Thesal. 5. vers. 14. 15. Matth. 12. vers. 19. 20. In quo loco *Arundo quassata*, ac *lucerna crepitans* eos homines denotat, qui multis dubiis immergi sunt, & in quibus Sol Veritatis necdum orta, sed sub nebulis & ignorantie, & erroris occulta est.

Tolerantiam hanc non tantum se extendere ad eos, qui levibus erroribus imbuti sunt; sed ad eos quoque, qui in fundamentalibus, & essentialibus fidei articulis

errant,

P R Æ F A T I O.

errant, docuit nos suo exemplo Apostolus Paulus. Licet enim Galatæ *translati essent ad aliud Evangelium*, Gal. 1. vers. 6. 7. quam quod de Christo annunciatum fuerat, & in hoc versarentur errore, *Justitiam*, & cætera Spiritus opera neque ex Fide, neque ex obedientiâ veritatis; sed ex operibus Legis, & per Legem acquiri; Vide Gal. 2. vers. 21. item cap. 3. & 5. passim: (id enim est errare in fundamentali fidei articulo) eos tamen, his omnibus transmissis, *Fratres suos*, Gal. 1. vers. 11. & cap. 3. vers. 6. 15. nec non *Filos suos* appellat, Galat. cap. 4. vers. 19. & alibi.

Quum præterea Doctor Gentium ad Philippenses cap. 3. vers. 15. dicit, *Hoc sentiantis*, (nempe quod jam modo de Jesu Christi *Cognitione*, ejusque virtute, docuerat, quibus nostra Vivificatio, Justificatio, &c. perficiuntur) & *si quid aliter sentitis, etiam hoc Deus revelabit vobis*; manifestissime innuit, se eos velle tolerare, qui in articulo fundamentalis de Justificatione aliter, ac ipse, necità, ut oportebat, sentiebant; sed & eos pro Fratribus, ac Ecclesie membris velle agnoscere.

Quandoquidem ii, qui ex impotentia, & ignorantia, non minus, quam alii inviti errent, & infans in Christo (eum puta, qui de fundamentalibus fidei articulis male sentit) æquè necessarii sit infans, ac infans Naturalis, & insuper ad Adolescentiam, & Virilem ætatem in Christo consequendam & educatio, & longum tempus requirantur, & Sacra Scriptura Infantem, Adolescentem, & Virum in Christo respectu graduum cognitionis distin-

*** 3

guat,

P R Æ F A T I O.

guat, patet eos, qui in fundamentalibus, imò quocun- que errant modo, esse tolerandos.

Quòd ergo Christiani, quia sovent diversas opiniones, ab invicem discedant, se invicem pro Dei hostibus habeant, Hæreticos alii alios appellent, atro carbone notent, persequantur, & facinora patrent, à quibus veri Christiani abhorrent, nullatenus veritatem; sed necessariò falsam opinionem pro fundamento habet.

Negari nequit id, quod nunc de Christianà Religione ostensum est ex Scripturà, videri cum iis pugnare, quæ Philosophus in Tractatu Theologico-Politico demonstranda sumserat; nempe Religionem in solà Obsequentià consistere, & veritatis Indagationem, & Meditationem, ad purè intellectuales, atque adæquatas acquirendum ideas earum rerum, quas Scriptura docet, nullum obtinere locum. Quicumque verò hunc Tractatum benè evolaverit, non erit ignarus rationum, quæ subtilissimum Virum moverunt ad hoc propugnandum, & simul compariet nostrum Auctorem rationalem agnoscerè Religionem.

Quem latet, nobiscum ita comparatum esse, & nos in eostatu esse constitutos, ut necessariò sola obsequentià, non verò cognitione ducamur? quem fugit, multos in eodem statu ad vitæ extremum terminum permanere? Horum respectu concedi facile potest, quod Vir acutus in dicto Tractatu demonstrat, quòd scilicet Deus in Saero volumine non aliam sui notitiam flagitat, quam se justissimum, summèque misericordem, & unicum esse

Vitæ

P R Æ F A T I O.

Vitæ exemplar; seque duntaxat Obedientiæ, & Charitatis, Juititiæque exercitio colendum.

Indicat variis in locis Apostolus multos, ut per cognitionem ducantur, non æquè aptos esse, & plurimos, si cum toto genere humano conferantur, per Obedientiã ducendos esse. Scribit enim in 1 Epistola ad Cor. cap. 3. vers. 1. 2. *Et ego, Fratres mei, non potui loqui vobiscum, tanquam cum spiritualibus, hoc est, qui spiritu, & intellectu ducuntur; sed tanquam cum carnalibus, & tanquam infantibus in Christo, hoc est, qui per obedientiam ducendi sunt: Lac præbui bibendum vobis, hoc est, monstravi vobis viam Obedientiæ, eaque vos alui, & non dedi vobis cibum, hoc est, non dedi cognitionem: Non enim adhuc poteratis, sed nec etiam nunc potestis edere solidiorem cibum.*

Ait præterea idem Apostolus 1 Cor. 2. vers. 6. *Sapientiam loquimur inter perfectos, hoc est, loquimur de Viã Sapientiæ inter Spirituales, (confer ejusdem cap. vers. 15.) qui spiritu, vel intellectu aguntur.*

Denique in Epistola 2 ad Timoth. cap. 3. vers. 7. tales describit, qui *omni tempore discunt, & nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt, ut scilicet ea, quæ ad salutem sunt necessaria, cognoscant. Etenim per Legem, aut Scripturam scire Judæis, & Infantibus in Christo est proprium, & omnes, senes, & juvenes, docti, & indocti, ingenio pollentes, aut eo destituti, æquè ad illud idonei sunt.*

Qui modò dicta, & à nostro Philosopho in Tractatu memorato demonstrata, Deum nimirum in Scripturà solam

P R Æ F A T I O.

folam Obedientiam, &c. exigere, & Philosophiam cum Theologiâ nihil habere commune, cum utraque proprio nitatur talo, pro noxiis & seditiofis opinionibus habuerunt, eafque fummo studio falſas eſſe demonſtrare conati ſunt, aſſenſum iis præbent, quæ de Chriſtianâ Religione, quantum ejus ſpectatur cognitio, oſtendimus.

Hæc tam ad Ethicam, quàm ad ſententiam Auctoris noſtri defendendam, viſum fuit adducere, quæ præter opinionem prolixius tractata ſunt; reliqua igitur brevibus abſolventur, ne Lectori tædium creetur.

Tractatum Politicum Auctor noſter paulò ante obitum compoſuit. Sunt in eo & accuratæ cogitationes, & ſtylus clarus. Suam ſententiam, relictis multorum Politicorum opinionibus, ſolidiſſimè in eo proponit, & conſequentia ex antecedentibus paſſim elicit. Agit in quinque prioribus capitibus de *Politica* in genere, in ſexto, & ſeptimo de *Monarchiâ*, in oſtavo, nono, & decimo de *Ariſtocratia*, undecimum denique initium eſt Imperii Democratici. Mors autem intempetiua fuit in cauſâ, quòd hunc Tractatum non abſolverit, & quòd nec de *Legibus*, nec de variis *Queſtionibus*, quæ Politicam ſpectant tractaverit, uti videre eſt ex Epiſtola Auctoris ad Amicum, Tractatui Politico præfixâ.

Tractatus de *Emendatione Intellectus* eſt ex prioribus noſtri Philoſophi operibus, teſtibus & ſtylo, & conceptibus. Rei, quam in eo tractat, dignitas, & magna, quam in eo ſibi ſcopum præfixit, utilitas, nempe intellectui viam ſternere faciliſſimam, atque planiſſimam ad ve-

ram

P R Æ F A T I O.

ram rerum cognitionem, calcari ipſi ſemper cum ad unibilicum perduendi fuit. At operis pondus, profundæque meditationes, & vaſta rerum Scientia, quæ ad ejus perfectionem requirebantur, lento gradu cum promoverunt, ut & in cauſâ fuerunt, quòd non fuerit abſolutus, quòdque hic illic aliquid deſideretur: nam Auctor in Annotationibus, quos ipſe addidit, ſæpius monet id, quod tractat, accuratiùs demonſtrandum, vel latiùs explicandum, ſive in ſua Philoſophiâ, ſive alibi. Quia verò Res præſtantiſſimas, nec non utiliſſimas continet, in Veritatis ſtudioſo ſtudio excitabunt ſummum, nec parùm adjuvabunt in eâ indagandâ, ideo cum ſimul cum aliis edere viſum fuit, uti jam in Admonitione, huic Tractatui præfixâ, dictum fuit. Tractat in eo *primò* de Bono apparente, quod homines plerumque appetunt, nempe de Divitiis, Libidine, & Honore; & de Vero bono, & quomodò id ſit acquirendum. Præſcribit *ſecundò* quaſdam vivendi Regulas, indeque ad Intellectus Emendationem tranſit. Ut autem hæc Emendatio meliùs procedat, quatuor diverſos percipiendi modos enumerat, quos deinceps prolixius paulò enucleat, & ex iis, qui optimè ſcopo ſerviunt, eligit. Porro, ut horum uſum noſceremus, agit de Intellectus instrumentis, videlicet de veris ideis, & eadem operâ de rectâ ad ducendum Intellectum Viâ, & Methodo, ejuſque partibus. Prima pars tradit, quomodò veræ ideæ ab aliis diſcernantur, & proſpiciantur, ne falſæ; fictæ, & dubiæ ideæ cum veris confundantur: & hæc occasione pro-

lixè

P R Æ F A T I O.

lixè de veris, falsis, fictis & dubiis ideis agit, quibus denique aliquid de Memoria, ac Oblivione annectit. Secunda pars Regulas dat, quibus ex notis ignotum rectè educatur, intelligaturque. Ut autem hoc ritè fiat, Perceptionem duobus modis fieri statuit, vel per solam Effentiam, vel per causam proximam. Quoniam verò utrumque non nisi ex verà Rei definitione elicitur, Leges definitionis Rerum tum creatarum, tum increatarum proponit. Præterea ut nostri Conceptus concatenentur, media, quibus res particulares æternæ cognoscantur, præscribit. Et, ut hæc omnia melius perficiantur, agit de *Viribus Intellectus*, ejusque enumerat proprietates. Et hic finitur *Tractatus de Emendatione Intellectus*.

Epistolæ nec secundum materiam, nec secundum eorum Authoritatem, à quibus, vel ad quos scriptæ sunt, in ordinem sunt redactæ, sed juxta tempora, in quibus exaratae sunt: eà tamen ratione ordinatae sunt, ut omnes unius ejusdemque Viri Epistolæ, & ad eas Responsiones se invicem sequantur. Quia verò non quis scribat, sed quid scribatur attendendum est, quædam Scribentium Nomina omnibus literis, quædam tantum initialibus, quædam nullis planè expressa sunt. Notet quoque Lector Benevolus, ei non mirum esse debere, si deprehendat in his Epistolis Ethicam, tum temporis ineditam, tam ab eo, qui literas scribit, quam ab eo, qui eis respondet, allegari; ea namque ante multos annos à diversis fuit descripta, & iis communicata. Hæc hic loci monere visum fuit, ne quis suspicetur Ethicam antehac editam fuisse.

in

P R Æ F A T I O.

insuper est totum opus, paucis exemptis Epistolis, Latine conscriptum esse.

Cùm verò omnia nostri Philosophi *Opera Postuma* tibi, Benevole Lector, dare animus fuerit, Grammaticæ Hebrææ Compendium minime erat omitendum. In hoc ipsam Grammaticam in duas videtur Auctor distribuisse partes, quarum prior agit de Etymologia, seu de Nominum, & Verborum flexione; hanc ferè absolvit: posterior, quæ de Syntaxi, seu de Nominum, & Verborum constructione tractaret, ne quidem inchoavit. In animo semper habuit Hebræam Grammaticam, more Geometrico demonstratam, luci exponere, in cujus Præfatione primò veram hujus Linguae pronunciationem olim peruisse monstrasset; deinde, Vocales à recentioribus Judæis Bibliis appictas fuisse, inde quòd Nominibus inveteratis vocales usitatioris adscribere, evicisset. *Fæmininum*, inquit Grammaticæ suæ pag. 41. *אִן* videtur etiam fuisse *אִן*, & *אִן* fuisse *אִן* alis vocalibus distinctum. Nam in Bibliis sæpe sic scripta reperiuntur, quæ *Masorethe* ubique corrigunt, sine dubio, quia obsolete erant. Tertiò litteram *ו* vau potestatem *וּ* u habuisse, eo quòd *וּ* in *ו* sæpe mutetur, ostendisset; quarto Dialectos in Scripturâ confundi probasset; & denique ostendisset nobis licere syllabas ad libitum variare, licet enim *וּ* *וּ* in regimine habeat *וּ*, nos tamen rectè scriberemus *וּ*, &c.

Ipsum Compendium quod attinet, rectè animadvertit Auctor pag. 24. plures fuisse, qui *Scripturæ*; at nullum, qui

***** 2

Linguae

P R Æ F A T I O.

Linguae Hebraeae Grammaticam scripserit. Multa tibi, Benevole Lector, hic occurrent, quae apud alios haud facile reperias. Praecipuum, quodque Auctor accuratè meditandum suadet, est: quod omnes voces Linguae Hebraeae, exceptis tantum Interjectionibus, & Conjunctionibus, & una, aut alterâ particulâ, vim, & proprietates Nominis habent; quod quia Grammatici non animadvertierunt, crediderunt multa esse irregularia, quae ex usu Linguae maximè regularia sunt, & plura ad ejus linguae cognitionem, ejusque Eloquentiam necessaria ignoraverunt.

Quae alii satis prolixè, & confusè de Accentibus scripserunt, Auctor, relictis superfluis, breviter complectitur, verumque eorum usum ostendit. Punctorum mutationes fortè nemo solidius & accuratius unquam docuit, & eadem *analogiâ* tam Nominum, quam Verborum flexiones, & significationes tractat. Si quis his factis fundamentis Hebraeam Syntaxin superstruxerit, ne ille à Philo-Hebraeis haud exiguam inibit gratiam, quò Linguae Sanctae genius, hæcenus satis ignotus, melius innotescat.

Hæc de Scriptis, hoc libro contentis, tibi Lector Benevole, indicare visum fuit. Omnes, qui Veritatem sincerè amant, & solidam, ac indubitam rerum Notitiam assecrunt, procul omni dubio summo afficientur dolore, quòd hæc Scripta nostri Philosophi magnâ ex parte imperfecta sint. Profectò dolendum est, quòd ille, qui jam modò tantos in Veritatis cognitione progressus fecerat, & tantum in eâ progrediendâ sibi habitum comparaverat, tam immaturè, tam intempestivè mortem oppetierit, eò magis,

P R Æ F A T I O.

magis, quòd non solum horum Scriptorum perfectio; sed etiam integra Philosophia speranda fuisset, quemadmodum variis locis in Tractatu de Emendatione Intellectus meminit; ubi absque dubio *Veram Motus Naturam*, atque *quâ ratione à priori tot varietates in Materia, &c. deducende essent*, demonstrasset, de quibus Epistolis LXIII & LXIV mentio fit.

Proposuerat quoque sibi, Algebrae breviori, & magis intelligibili Methodo, aliaque plura Opera conscribere, quemadmodum varii amicorum pluries ab ipso audiverunt. Verum Mors in nostro subtilissimo Philosopho quoque ostendit, quòd hominum propositum raro perficiatur. Spes tamen non exigua affulget, Erudito Orbi non exiguum præstitum fuisse officium in hisce, licet imperfectis, Scriptis cedendis, enimque hæc animo grato accepturum. Non alius in iis publicandus fuit Scopus, quam ut homines iis illuminarentur, & Veritatis Cognitio magis ac magis innotesceret.

Hoc Opere continentur

- I. ETHICA, More Geometrico demonstrata.
- II. POLITICA.
- III. DE EMENDATIONE INTELECTUS.
- IV. EPISTOLÆ, & ad eas RESPONSIONES.
- V. COMPENDIUM GRAMMATICÆ LINGUÆ HEBRÆÆ.

N. B.

Rogantur Lectores, ut, antequam se ad hujus Operis Lectionem accingant, Errata, Typothetarum incuria admissa, & sub calcem libri annexa, corrigant; & quidem præcipuè ea, quæ in numeris, quibus Propositiones, Corollaria, & Scolia allegantur, in Ethicam irrepperunt; utpote quæ aliàs non levem ponerent obicem, quò minus inoffenso pede progredi possent.

E T H I C A

Ordine Geometrico demonstrata,

E-T

*In quinque Partes distincta,
in quibus agitur,*

- I. De DEO.
- II. De Naturâ & Origine MENTIS.
- III. De Origine & Naturâ AFFECTUUM.
- IV. De SERVITUTE Humanâ, seu de AFFECTUUM VIRIBUS.
- V. De POTENTIA INTELLECTUS, seu de LIBERTATE Humanâ.

U. N. 1702. P. 108

E T H I

E T H I C A

Ordine Geometrico demonstratae
E T
I. De Divinis
II. De Naturali & Originis Necessitate
III. De Originis & Naturali Accidentibus
IV. De Sensitivis Humanis, Quibus & Intellectuum Virtutibus
V. De Rationis Intellectualis, seu de Libero Arbitrio

E T H I C E S

Pars Prima,

D E D E O.

DEFINITIONES.

I. **P**er causam sui intelligo id, cujus essentia involvit existentiam; sive id, cujus natura non potest concipi, nisi existens.

II. Eares dicitur in suo genere finita, quæ aliâ ejusdem naturæ terminari potest. Ex. gr. corpus dicitur finitum, quia aliud semper majus concipimus. Sic cogitatio aliâ cogitatione terminatur. At corpus non terminatur cogitatione, nec cogitatio corpore.

III. Per substantiam intelligo id, quod in se est, & per se concipitur: hoc est id, cujus conceptus non indiget conceptu alterius rei, à quo formari debeat.

IV. Per attributum intelligo id, quod intellectus de substantiâ percipit, tanquam ejusdem essentiam constituens.

V. Per modum intelligo substantiæ affectiones, sive id, quod in alio est, per quod etiam concipitur.

VI. Per Deum intelligo ens absolute infinitum, hoc est, substantiam constantem infinitis attributis, quorum unumquodque æternam, & infinitam essentiam exprimit.

A

Ex-

E X P L I C A T I O.

Dico absolute infinitum, non autem in suo genere; quicquid enim in suo genere tantum infinitum est, infinita de eo attributa negare possumus; quod autem absolute infinitum est, ad ejus essentiam pertinet, quicquid essentiam exprimit, & negationem nullam involvit.

VII. Ea res libera dicitur, quæ ex solâ suæ naturæ necessitate existit, & à se solâ ad agendum determinatur: Necessaria autem, vel potius coacta, quæ ab alio determinatur ad existendum, & operandum certâ, ac determinatâ ratione.

VIII. Per æternitatem intelligo ipsam existentiam, quatenus ex solâ rei æternæ definitione necessariò sequi concipitur.

E X P L I C A T I O.

Talis enim existentia, ut æterna veritas, sicut rei essentia, concipitur, propterea quæ per durationem, aut tempus explicari non potest, tamen si duratio principio, & fine carere concipiatur.

A X I O M A T A.

- I. Omnia, quæ sunt, vel in se, vel in alio sunt.
 II. Id, quod per aliud non potest concipi, per se concipi debet.
 III. Ex datâ causâ determinatâ necessariò sequitur effectus, & contrâ, si nulla detur determinata causa, impossibile est, ut effectus sequatur.
 IV. Effectus cognitio à cognitione causæ dependet, & eandem involvit.
 V. Quæ nihil commune cum se invicem habent, etiã per se invicem intelligi non possunt, sive conceptus unius alterius conceptum non involvit.

VI. Idea vera debet cum suo ideato convenire.

VII. Quicquid, ut non existens, potest concipi, ejus essentia non involvit existentiam.

P R O P O S I T I O I.

Substantia prior est naturâ suis affectionibus.

D E M O N S T R A T I O

Patet ex Definitione 3 & 5.

P R O P O S I T I O II.

Duæ substantiæ, diversa attributa habentes, nihil inter se commune habent.

D E M O N S T R A T I O

Patet etiam ex Defin. 3. Unaquæque enim in se debet esse, & per se debet concipi, sive conceptus unius conceptum alterius non involvit.

P R O P O S I T I O III.

Quæ res nihil commune inter se habent, earum una alterius causa esse non potest.

D E M O N S T R A T I O.

Si nihil commune cum se invicem habent, ergo (per Axiom. 5.) nec per se invicem possunt intelligi, adeoque (per Axiom. 4.) una alterius causa esse non potest. Q. E. D.

P R O P O S I T I O IV.

Duæ, aut plures res distinctæ, vel inter se distinguuntur, ex diversitate attributorum substantiarum, vel ex diversitate earundem affectionum.

D E M O N S T R A T I O.

Omnia, quæ sunt, vel in se, vel in alio sunt, (per Axiom. 1.) hoc est (per Defin. 3 & 5.) extra intellectum nihil datur præter substantias, ejusque affectiones. Nihil ergo extra intellectum datur, per quod plures res distingui inter se possunt præter substantias, sive quod

idem est (per Axiom. 4.) earum attributa, earumque affectiones.
Q. E. D.

PROPOSITIO V.

In rerum natura non possunt dari duæ, aut plures substantiæ ejusdem nature, sive attributi.

DEMONSTRATIO.

Si darentur plures distinctæ, deberent inter se distingui, vel ex diversitate attributorum, vel ex diversitate affectionum. (per Prop. præced.) Si tantum ex diversitate attributorum, concedetur ergo, non dari, nisi unam ejusdem attributi. At si ex diversitate affectionum, cum substantia sit prior naturâ suis affectionibus, (per Prop. 1.) depositis ergo affectionibus, & in se considerata, hoc est (per Defin. 3. & 6.) vere considerata, non poterit concipi ab aliâ distingui, hoc est (per Prop. præced.) non poterit dari plures, sed tantum una. *Q. E. D.*

PROPOSITIO VI.

Una Substantia non potest produci ab aliâ substantiâ.

DEMONSTRATIO.

In rerum naturâ non possunt dari duæ substantiæ ejusdem attributi, (per Prop. præced.) hoc est, (per Prop. 2.) quæ aliquid inter se commune habent. Adeoque (per Prop. 3.) una alterius causa esse nequit, sive una ab aliâ non potest produci. *Q. E. D.*

COROLLARIUM.

Hinc sequitur substantiam ab alio produci non posse. Nam in rerum naturâ nihil datur præter substantias, earumque affectiones, ut patet ex Axiom. 1. & Defin. 3. & 5. Atqui à substantiâ produci non potest. (per præced. Prop.) Ergo substantia absolute ab alio produci non potest. *Q. E. D.*

Aliter.

Demonstratur hoc etiam facilius ex absurdo contradictorio. Nam si substantia ab alio posset produci, ejus cognitio à cognitione suæ causæ deberet pendere; (per Axiom. 4.) adeoque (per Defin. 3.) non esset substantia.

PRO-

PROPOSITIO VII.

Ad naturam substantiæ pertinet existere.

DEMONSTRATIO.

Substantia non potest produci ab alio; (per Coroll. Prop. præced.) erit itaque causa sui, id est (per Defin. 1.) ipsius essentia involvit necessariò existentiam, sive ad ejus naturam pertinet existere. *Q. E. D.*

PROPOSITIO VIII.

Omnis substantia est necessariò infinita.

DEMONSTRATIO.

Substantia unius attributi non, nisi unica, existit, (per Prop. 5.) & ad ipsius naturam pertinet existere. (per Prop. 7.) Erit ergo de ipsius naturâ, vel finita, vel infinita existere. At non finita. Nam (per Defin. 2.) deberet terminari ab aliâ ejusdem nature, quæ etiam necessariò deberet existere; (per Prop. 7.) adeoque darentur duæ substantiæ ejusdem attributi, quod est absurdum. (per Prop. 5.) Existit ergo infinita. *Q. E. D.*

SCHOLIUM I.

Cum finitum esse reverâ sit ex parte negatio, & infinitum absoluta affirmatio existentiae alicujus naturæ, sequitur ergo ex solâ 7 Prop. omnem substantiam debere esse infinitam.

SCHOLIUM II.

Non dubito, quin omnibus, qui de rebus confusè judicant, nec res per primas suâs causas noscere consueverunt, difficile sit, demonstrationem 7 Prop. concipere; nimirum quia non distinguunt inter modificationes substantiarum, & ipsas substantias, neque sciunt, quomodo res producuntur. Unde fit, ut principium, quod res naturales habere vident, substantiis affingant; qui enim veras rerum causas ignorant, omnia confundunt, & sine ullâ mentis repugnantia tam arbores, quam homines, loquentes fingunt, & homines tam ex lapidibus, quam ex semine, formari, & quascunque formas in alias quascunque mutari, imaginantur. Sic etiam, qui naturam divinam cum humanâ confundunt, facile Deo affectus humanos tribuunt, præsertim quamdiu etiam ignorant, quomodo af-

A 3

fectus

fectus in mente producuntur. Si autem homines ad naturam substantiæ attenderent, minimè de veritate 7 Prop. dubitarent; imò hæc Prop. omnibus axiomæ esset, & inter notiones communes numeraretur. Nam per substantiam intelligerent id, quod in se est, & per se concipitur, hoc est, id, cuius cognitio non indiget cognitione alterius rei. Per modificationes autem id, quod in alio est, & quorum conceptus à conceptu rei, in quâ sunt, formatur: quocirca modificationum non existentium veras ideas possumus habere; quandoquidem, quamvis non existant actu extra intellectum, earum tamen essentia ita in alio comprehenditur, ut per idem concipi possint. Verùm substantiarum veritas extra intellectum non est, nisi in se ipsis, quia per se concipiuntur. Si quis ergo diceret, se claram, & distinctam, hoc est, veram ideam substantiæ habere, & nihilominus dubitare, num talis substantia existat, idem hercle esset, ac si diceret, se veram habere ideam, & nihilominus dubitare, num falsa sit, (ut satis attendenti sit manifestum); vel, si quis statuat, substantiam creati, simul statuit, ideam falsam factam esse veram, quo sanè nihil absurdius concipi potest; adeoque fatendum necessariò est, substantiæ existentiam, sicut ejus essentiam, æternam esse veritatem. Atque hinc alio modo concludere possumus, non dari, nisi unicam, ejusdem naturæ, quod hic ostendere, operæ pretium esse duxi. Ut autem hoc ordine faciam, notandum est, I. veram uniuscujusque rei definitionem nihil involvere, neque exprimere præter rei definitæ naturam. Ex quo sequitur hoc II. nempe nullam definitionem certum aliquem numerum individuorum involvere, neque exprimere, quandoquidem nihil aliud exprimit, quàm naturam rei definitæ. Ex gr. definitio trianguli nihil aliud exprimit, quàm simplicem naturam trianguli; at non certum aliquem triangulorum numerum. III. Notandum, dari necessariò uniuscujusque rei existentis certam aliquam causam, propter quam existit. IV. Denique notandum, hæc causam, propter quam aliqua res existit, vel debere contineri in ipsâ naturâ, & definitione rei existentis, (nitiram quod ad ipsius naturam pertinet existere) vel debere extra ipsam dari. His positis sequitur, quòd, si in naturâ certus aliquis numerus individuorum existat, debeat necessariò dari causa, cur illa individua, & cur non plura, nec pau-

pauçiora existunt. Si ex. gr. in rerum naturâ 20. homines existant (quos, majoris perspicuitatis causâ, suppono simul existere, nec alios antea in naturâ existisse) non satis erit, (ut scilicet rationem reddamus, cur 20. homines existant) causam naturæ humanæ in genere ostendere, sed insuper necesse erit, causam ostendere, cur non plures, nec pauciores, quam 20. existant; quandoquidem (per III. Notam) uniuscujusque debet necessariò dari causa, cur existat. At hæc causa (per Notam II. & III.) non potest in ipsâ naturâ humanâ contineri, quandoquidem vera hominis definitio numerum vicenarium non involvit; adeoque (per Notam IV.) causa, cur hi viginti homines existant, & consequenter cur unusquisque existat, debet necessariò extra unumquemque dari, & propterea absolute concludendum, omne id, cuius naturæ plura individua existere possunt, debere necessariò, ut existant, causam externam habere. Jam quoniam ad naturam substantiæ (per jam ostensam in hoc Schol.) pertinet existere, debet ejus definitio necessariam existentiam involvere, & consequenter ex solâ ejus definitione debet ipsius existentia concludi. At ex ipsius definitione (ut jam ex Notâ II. & III. ostendimus) non potest sequi plurium substantiarum existentia, sequitur ergo ex eâ necessariò, unicam tantum ejusdem naturæ existere, ut proponatur.

PROPOSITIO IX.

Quò plus realitatis, aut esse unaqueque res habet, eò plura attributa ipsi competunt.

DEMONSTRATIO

Patet ex Defin. 4.

PROPOSITIO X.

Unumquodque unius substantiæ attributum per se concipi debet.

DEMONSTRATIO.

Attributum enim est id, quod intellectus de substantiâ percipit, tanquam ejus essentiam constituens, (per Defin. 4.) adeoque (per Defin. 3.) per se concipi debet. Q. E. D.

S C H O L I U M.

Ex his apparet, quòd, quamvis duo attributa realiter distincta concipiuntur, hoc est, unum sine ope alterius, non possumus tamen inde concludere, ipsa duo entia, sive duas diversas substantias constituere; id enim est de naturâ substantiæ, ut unumquodque ejus attributorum per se concipiatur, quandoquidem omnia, quæ habet, attributa simul in ipsâ semper fuerunt, nec unum ab alio produci potuit; sed unumquodque realitatem, sive esse substantiæ exprimit. Longè ergo abest, ut absurdum sit, uni substantiæ plura attributa tribuere; quin nihil in naturâ clarius, quàm quòd unumquodque ens sub aliquo attributo debeat concipi, & quò plus realitatis, aut esse habeat, eò plura attributa, quæ & necessitatem, sive æternitatem, & infinitatem expriment, habeat; & consequenter nihil etiam clarius, quàm quòd ens absolute infinitum necessariò sit desinendum (ut *Defin. 6. tradidimus*) ens, quod constat infinitis attributis, quorum unumquodque æternam, & infinitam certam essentiam exprimit. Si quis autem jam quærit, ex quo ergo signo diversitatem substantiarum poterimus dignoscere, legat sequentes Propositiones, quæ ostendunt in rerum naturâ non, nisi unicam substantiam, existere, eamque absolute infinitam esse, quapropter id signum frustra quaeretur.

P R O P O S I T I O X I.

Deus, sive substantia constans infinitis attributis, quorum unumquodque æternam, & infinitam essentiam exprimit, necessariò existit.

D E M O N S T R A T I O.

Si negas, concipe, si fieri potest, Deum non existere. Ergo (per *Axiom. 7.*) ejus essentia non involvit existentiam. Atqui hoc (per *Proposit. 7.*) est absurdum: Ergo Deus necessariò existit. *Q. E. D.*

A l i e r.

Cujuscunque rei assignari debet causa, seu ratio, tam cur existit, quàm cur non existit. Ex. gr. si triangulus existit, ratio, seu causa dari debet, cur existit; si autem non existit, ratio etiam, seu causa dari

dari debet, quæ impedit, quò minus existat, sive quæ ejus existentiam tollat. Hæc verò ratio, seu causa, vel in naturâ rei contineri debet, vel extra ipsam. Ex. gr. rationem, cur circulus quadratus non existat, ipsa ejus natura indicat; nimirum, quia contradictionem involvit. Cur autem contra substantia existat, ex solâ etiam ejus naturâ sequitur, quæ scilicet existentiam involvit. (*vide Prop. 7.*) A ratio, cur circulus, vel triangulum existit, vel cur non existit, ex eorum naturâ non sequitur, sed ex ordine universæ naturæ corporeæ; ex eo enim sequi debet, vel jam triangulum necessariò existere, vel impossibile esse, ut jam existat. Atque hæc per se manifesta sunt. Ex quibus sequitur, id necessariò existere, cujus nulla ratio, nec causa datur, quæ impedit, quò minus existat. Si itaque nulla ratio, nec causa dari possit, quæ impedit, quò minus Deus existat, vel quæ ejus existentiam tollat, omnino concludendum est, eundem necessariò existere. At si talis ratio, seu causa daretur, ea, vel in ipsâ Dei naturâ, vel extra ipsam dari deberet, hoc est, in aliâ substantiâ alterius naturæ. Nam si ejusdem naturæ esset, eo ipso concederetur dari Deum. At substantia, quæ alterius esset naturæ, nihil cum Deo commune habere, (per 2. *Prop.*) adeoque neque ejus existentiam ponere, neque tollere posset. Cum igitur ratio, seu causa, quæ divinam existentiam tollat, extra divinam naturam dari non possit, debet necessariò dari, siquidem non existit, in ipsâ ejus naturâ, quæ propterea contradictionem involveret. Atque hoc de Ente absolute infinito, & summe perfecto affirmare, absurdum est; ergo nec in Deo, nec extra Deum ulla causa, seu ratio datur, quæ ejus existentiam tollat, ac proinde Deus necessariò existit. *Q. E. D.*

A l i e r.

Poste non existere impotentia est, & contra posse existere potentia est. (ut per se notum) Si itaque id, quod jam necessariò existit, non nisi entia finita sunt; sunt ergo entia finita potentiora Ente absolute infinito: atque hoc (ut per se notum) absurdum est; ergo vel nihil existit, vel Ens absolute infinitum necessariò etiam existit. Atqui nos, vel in nobis, vel in alio, quod necessariò existit, existimus. (*vid. Axiom. 1. & Prop. 7.*) Ergo Ens absolute infinitum, hoc est (per *Defin. 6.*) Deus necessariò existit. *Q. E. D.*

B

S C H O L I U M.

In hac ultimâ demonstratione Dei existentiam à posteriori ostendere voluit, ut demonstratio facilius perciperetur; Non autem propterea, quòd ex hoc eodem fundamento Dei existentia à priori non sequatur. Nam, cum possit existere potentia sit, sequitur, quòd plus realitatis alicujus rei naturæ competat, eò plus virtutem à se habere, ut existat; adeoque Ens absolutè infinitum, sive Deum infinitam absolutè potentiam existendi à se habere, qui propterea absolutè existit. Multi tamen forsitan non facillè hujus demonstrationis evidentiam videre poterunt, quia assueti sunt, eas solummodò res contemplari, quæ à causis externis fluunt; & ex his, quæ citò fiunt, hoc est, quæ facillè existunt, eas etiam facillè perire vident, & contrà eas res factu difficiliore judicant, hoc est, ad existendum non adeò faciles, ad quas plura pertinere concipiunt. Verùm, ut ab his præjudiciis liberentur, non opus habeo hic ostendere, quâ ratione hoc enunciam, *quòd citò sit, citò perit*, verum sit, nec etiam, an respectu totius naturæ omnia æquè facilia sint, an secus. Sed hoc tantum notare sufficit, me hic non loqui de rebus, quæ à causis externis fiunt, sed de solis substantiis, quæ (per Prop. 6.) à nullâ causâ externâ produci possunt. Res enim, quæ à causis externis fiunt, sive ex multis partibus consistunt, sive paucis, quicquid perfectionis, sive realitatis habent, id omne virtuti causæ externæ debetur, adeoque earum existentia ex solâ perfectione causæ externæ, non autem suæ oritur. Contrà, quicquid substantia perfectionis habet, nulli causæ externæ debetur; quare ejus etiam existentia ex solâ ejus naturâ sequi debet, quæ proinde nihil aliud est, quàm ejus essentia. Perfectio igitur rei existentiam non tollit, sed contrà ponit; imperfectio autem contrà eandem tollit, adeoque denullius rei existentia certiores esse possumus, quàm de existentia Entis absolutè infiniti, seu perfecti, hoc est, Dei. Nam quandoquidem ejus essentia omnem imperfectionem secludit, absolutamque perfectionem involvit, eo ipso omnem causam dubitandi de ipsius existentia tollit, summamque de eadem certitudinem dat, quod mediocriter attendenti perspicuum fore credo.

PRO-

P R O P O S I T I O XII.

Nullum substantiæ attributum potest verè concipi, ex quo sequatur, substantiam posse dividi.

D E M O N S T R A T I O.

Partes enim in quas substantia, sic concepta, divideretur, vel naturam substantiæ retinebunt, vel non. Si primum, tum (per 8. Prop.) unaquæque pars debet esse infinita, & (per Prop. 6.) causâ sui, & (per Propositionem 5.) consistere debet ex diverso attributo, adeoque ex unâ substantiâ plures constitui poterunt, quod (per Prop. 6.) est absurdum. Adde, quòd partes (per Prop. 2.) nihil commune cum suo toto haberent, & totum (per Defin. 4. & Prop. 10.) absque suis partibus, & esse, & concipi posset, quod absurdum esse, nemo dubitare poterit. Si autem secundum ponatur, quòd scilicet partes naturam substantiæ non retinebunt; ergo, cum tota substantia in æquales partes esset divisa, naturam substantiæ amitteret, & esse desineret, quod (per Propositionem 7.) est absurdum.

P R O P O S I T I O XIII.

Substantia absolutè infinita est indivisibilis.

D E M O N S T R A T I O.

Si enim divisibilis esset, partes, in quas divideretur, vel naturam substantiæ absolutè infinitæ ejusdem naturæ, vel non. Si primum, dabuntur ergo plures substantiæ ejusdem naturæ, quod (per Prop. 5.) est absurdum. Si secundum ponatur, ergo (ut supra) poterit substantia absolutè infinita desinere esse, quod (per Prop. 11.) est etiam absurdum.

C O R O L L A R I U M.

Ex his sequitur, nullam substantiam, & consequenter nullam substantiam corpoream, quatenus substantia est, esse divisibilem.

S C H O L I U M.

Quòd substantia sit indivisibilis, simpliciter ex hoc solo intelligitur, quòd natura substantiæ non potest concipi, nisi infinita, & quòd per partem substantiæ nihil aliud intelligi potest, quàm sub-

B 2

stantia

stantia finita, quod (per Prop. 8.) manifestam contradictionem implicat.

PROPOSITIO XIV.

Præter Deum nulla dari, neque concipi potest substantia.

DEMONSTRATIO.

Cùm Deus sit ens absolute infinitum, de quo nullum attributum, quod essentiam substantiæ exprimit, negari potest, (per Defin. 6.) isque necessario existat. (per Prop. 11.) Si aliqua substantia præter Deum daretur, ea explicari deberet per aliquod attributum Dei, sicque dux substantiæ ejusdem attributi existerent, quod (per Prop. 5.) est absurdum; adeoque nulla substantia extra Deum dari potest, & consequenter non etiam concipi. Nam si posset concipi, deberet necessario concipi, ut existens; atqui hoc (per primam partem hujus Demonst.) est absurdum. Ergo extra Deum nulla dari, neque concipi potest substantia. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Hinc clarissimè sequitur I^o. Deum esse unicum, hoc est (per Defin. 6.) in rerum naturâ non, nisi unam substantiam, dari, eamque absolute infinitam esse, ut in Scholio Prop. 10. jam innuimus.

COROLLARIUM II.

Sequitur II°. rem extensam, & rem cogitantem, vel Dei attributa esse, vel (per Axiom. 1.) affectiones attributorum Dei.

PROPOSITIO XV.

Quicquid est, in Deo est, & nihil sine Deo esse, neque concipi potest.

DEMONSTRATIO.

Præter Deum nulla datur, neque concipi potest substantia, (per 14. Prop.) hoc est (per Defin. 3.) res, que in se est, & per se concipitur. Modi autem (per Defin. 5.) sine substantiâ nec esse, nec concipi possunt; quare hi in solâ divinâ naturâ esse, & per ipsam solam concipi possunt. Atqui præter substantias, & modos nil datur. (per

(per Axiom. 1.) Ergo nihil sine Deo esse, neque concipi potest. Q. E. D.

SCHOLIUM.

Sunt, qui Deum instar hominis corpore, & mente constantem, atque passionibus obnoxium fingunt; sed, quàm longè hi à verâ Dei cognitione aberrent, satis ex jam demonstratis constat. Sed hos mitto: nam omnes, qui naturam divinam aliquo modo contemplati sunt, Deum esse corporeum, negant. Quod etiam optimè probant ex eo, quod per corpus intelligimus quamcunque quantitatem, longam, latam, & profundam, certâ aliqua figura terminatam, quo nihil absurdius de Deo, ente scilicet absolute infinito, dici potest. Attamen interim aliis rationibus, quibus hoc idem demonstrare conantur, clarè ostendunt, se substantiam ipsam corpoream, sive extensam à naturâ divinâ omnino removere, atque ipsam à Deo creatam statuunt. Ex quâ autem divinâ potentia creati poterit, profusus ignorant; quod clarè ostendit, illos id, quod ipsimet dicunt, non intelligere. Ego saltem satis clarè, meo quidem judicio, demonstravi, (vide Coroll. Prop. 6. & Schol. 2. Prop. 8.) nullam substantiam ab alio posse produci, vel creati. Porro Prop. 14. ostendimus, præter Deum nullam dari, neque concipi posse substantiam; atque hinc conclusimus, substantiam extensam unum ex infinitis Dei attributis esse. Verùm, ad pleniorè explicationem, adversariorum argumenta refutabo, quæ omnia huc redeunt. *Primo*, quòd substantia corporea, quatenus substantia, constat, ut putant, partibus; & ideo eandem infinitam posse esse, & consequenter, ad Deum pertinere posse, negant. Atque hoc multis exemplis explicant, ex quibus unum, aut alterum afferant. Si substantia corporea, ajuunt, est infinita, concipiatur in duas partes dividi; erit unaquæque pars, vel finita, vel infinita. Si illud, componitur ergo infinitum ex duabus partibus finitis, quod est absurdum. Si hoc, datur ergo infinitum duplo majus alio infinito, quod etiam est absurdum. *Porro*, si quantitas infinita mensuratur partibus pedes æquantibus, infinitis talibus partibus constare debet, ut &, si partibus mensuretur digitos æquantibus; ac propterea unus numerus infinitus erit duodecies major alio infinito. *Denique*; si ex uno puncto infinitæ cuius-

dam quantitatis concipiuntur, duas lineas, ut AB, A C, certâ, ac determinatâ in initio distantia in infinitum protendi; certum est, distantiam inter B & C continuo augeri, & tandem ex determinatâ indeterminabilem fore. Cùm igitur hæc absurda sequantur, ut putant, ex eo, quòd quantitas infinita supponitur: inde concludunt, substantiam corpoream debere esse finitam, & consequenter ad Dei essentiam non pertinere. Secundum argumentum petitur etiam à summâ Dei perfectione. Deus enim, inquit, cùm sit ens summè perfectum, pati non potest: atqui substantia corporea, quandoquidem divisibilis est, pati potest; sequitur ergo, ipsam ad Dei essentiam non pertinere. Hæc sunt, quæ apud scriptores invenio argumenta, quibus ostendere conantur, substantiam corpoream divinâ naturâ indignam esse, nec ad eandem posse pertinere. Verum enim verò, si quis rectè attendat, me ad hæc jam respondisse comperiet; quandoquidem hæc argumenta in eo tantum fundantur, quòd substantiam corpoream ex partibus componi supponunt, quod jam (*Prop. 12. cum Coroll. Prop. 13.*) absurdum esse ostendi. Deinde si quis rectè pendere velit, videbit, omnia illa absurda, siquidem omnia absurda sunt, de quo jam disputo) ex quibus concludere volunt, substantiam extensam finitam esse, minimè ex eo sequi, quòd quantitas infinita supponatur: sed quòd quantitatem infinitam mensurabilem, & ex partibus finitis consisti supponunt; quare ex absurdis, quæ inde sequuntur, nihil aliud concludere possunt, quàm quòd quantitas infinita non sit mensurabilis, & quòd ex partibus finitis consisti non possit. Atque hoc idem est, quod nos supra (*Propositi. 12. Et.*) jam demonstravimus. Quare talem, quod in nos intendunt, in se ipsos reverâ conjiciunt. Si igitur ipsi ex suo hoc absurdo concludere tamen volunt, substantiam extensam debere esse finitam, nihil aliud heretè faciunt, quàm si quis ex eo, quòd finitè circumum quadrati proprietates habere, concludit, circumum non habere centrum, ex quo omnes ad circumferentiam ductæ lineæ sunt æquales. Nam substantiam corpoream, quæ non nisi infinita, non nisi unica, &

non nisi indivisibilis potest concipi, (*vid. Prop. 8. 5. & 12.*) eam ipsi ad concludendum, eandem esse finitam, ex partibus finitis consisti, & multiplicem esse, & divisibilem, concipiunt. Sic etiam alii, postquam fingunt, lineam ex punctis componi, multa sciunt invenire argumenta, quibus ostendunt, lineam non posse in infinitum dividi. Et profectò, non minus absurdum est ponere, quòd substantia corporea ex corporibus, sive partibus componatur; quàm quòd corpus ex superficialibus, superficies ex lineis, lineæ denique ex punctis componatur. Atque hoc omnes, qui clarâ rationem infallibilem esse sciunt, fateri debent, & imprimis ii, qui negant, dari vacuum. Nam si substantia corporea ita posset dividi, ut ejus partes realiter distinctæ essent; eus ergo una pars non posset annihilari, manentibus reliquis; ut antè, inter se connexis? & cur omnes ita aptari debent, ne detur vacuum? Sanè sceram, quæ realiter ab invicem distinctæ sunt, una sine aliâ esse, & in suo statu manere potest. Cùm igitur vacuum in naturâ non detur, (de quo aliâs) sed omnes partes ita concurrere debent, ne detur vacuum; sequitur hinc etiam, easdem non posse realiter distingui, hoc est, substantiam corpoream, quatenus substantia est, non posse dividi. Si quis tamen jam querat, cur nos ex naturâ ita propensi simus ad dividendam quantitatem? Ei respondeo, quòd quantitas duobus modis à nobis concipitur, abstractè scilicet, sive superficialiter, prout nempe ipsam imaginamur, vel ut substantia, quòd à solo intellectu sit. Sit atque ad quantitatem attendimus, prout in imaginatione est, quod sæpe, & facilius à nobis fit, reperietur finita, divisibilis, & ex partibus consista; si autem ad ipsam, prout in intellectu est, attendimus, & eam, quatenus substantia est, concipimus, quòd difficillimè fit, tum, ut jam satis demonstravimus, infinita, unica, & indivisibilis reperietur. Quod omnibus, qui inter imaginationem, & intellectum distinguere sciverint, satis manifestum erit: Præcipuè si ad hoc etiam attendatur, quòd materia ubique eadem est, nec partes in eadem distinguuntur, nisi quatenus materiam diversimodè affectam esse concipimus, unde ejus partes modaliter tantum distinguuntur, non autem realiter. Ex. gr. aquam, quatenus aqua est, dividi concipimus, ejusque partes ab invicem separari,

rari; at non, quatenus substantia est corporea; eatenus enim neque separatur, neque dividitur. Porro aqua, quatenus aqua, generatur, & corrumpitur; at, quatenus substantia, nec generatur, nec corrumpitur. Atque his me ad secundum argumentum etiam respondisse puto: quandoquidem id in eo etiam fundatur, quod materia, quatenus substantia, divisibilis sit, & ex partibus conficitur. Et quamvis hoc non esset, nescio, cur divinâ naturâ indigna esset: quandoquidem (per Prop. 14.) extra Deum nulla substantia dari potest, à quâ ipsa pateretur. Omnia, inquam, in Deo fiunt, & omnia, quæ fiunt, per solas leges infinitæ Dei nature fiunt, & ex necessitate ejus essentæ (ut mox ostendam) sequuntur; quare nullâ ratione dici potest, Deum ab alio pati, aut substantiam extensam divinâ naturâ indignam esse; tamen divisibilis supponatur, dummodo æterna, & infinita concedatur. Sed de his impræsecutiariū fatis.

PROPOSITIO XVI.

Ex necessitate divinæ nature, infinita infinitis modis (hoc est, omnia quæ sub intellectum infinitum cadere possunt) sequi debent.

DEMONSTRATIO.

^{12 45} Hæc Propositio unicuique manifesta esse debet, si modo ad hoc attendat, quod ex datâ cuiuscunque rei definitione plures proprietates intellectus concludit, quæ reverâ ex eadem (hoc est, ipsâ rei essentiâ) necessario sequuntur, & eò plures, quod plus realitatis rei definitio exprimit, hoc est, quod plus realitatis rei definitæ essentia involvit. Cùm autem natura divinâ absolutè attributa habeat, (per Defin. 6.) quorum etiam unumquodque infinitam essentiam in suo genere exprimit, ex ejusdem ergo necessitate infinita infinitis modis (hoc est, omnia, quæ sub intellectum infinitum cadere possunt) necessario sequi debent. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Hinc sequitur, Deum omnium rerum, quæ sub intellectum infinitum cadere possunt, esse causam efficientem.

Co-

COROLLARIUM II.

Sequitur II°. Deum causam esse per se, non verò per accidens.

COROLLARIUM III.

Sequitur III°. Deum esse absolutè causam primam.

PROPOSITIO XVII.

Deus ex solis suæ nature legibus, & à nemine coactus agit.

DEMONSTRATIO.

Ex solâ divinæ nature necessitate, vel (quod idem est) ex solis ejusdem nature legibus, infinita absolutè sequi, modò Prop. 16. ostendimus; & Prop. 15. demonstravimus, nihil sine Deo esse, nec concipi posse; sed omnia in Deo esse; quare nihil extra ipsum esse potest, à quo ad agendum determinetur, vel cogatur, atque adeò Deus ex solis suæ nature legibus, & à nemine coactus agit. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Hinc sequitur I°. nullam dari causam, quæ Deum extrinsecè, vel intrinsecè, præter ipsius nature perfectionem, incitet ad agendum.

COROLLARIUM II.

Sequitur II°. solum Deum esse causam liberam. Deus enim solus ex solâ suæ nature necessitate existit, (per Prop. 11. & Coroll. Prop. 14.) & ex solâ suæ nature necessitate agit. (per Prop. præced.) Adeoque (per Defin. 7.) solus est causa libera. Q. E. D.

SCHOLIUM.

Alii putant, Deum esse causam liberam, propterea quod potest, ut putant, efficere, ut ea, quæ ex ejus nature sequi diximus, hoc est, quæ in ejus potestate sunt, non fiant, sive ut ab ipso non producantur. Sed hoc idem est, ac si dicerent, quod Deus potest efficere, ut ex nature trianguli non sequatur, ejus tres angulos æquales esse duobus rectis; sive ut ex datâ causâ non sequatur

C

quatur

quatur effectus, quod est absurdum. Porro infra absque ope huius Propositionis ostendam, ad Dei naturam neque intellectum, neque voluntatem pertinere. Scio equidem plures esse, qui putant, se posse demonstrare, ad Dei naturam summum intellectum, & liberam voluntatem pertinere; nihil enim perfectius cognoscere sese ajunt, quod Deo tribuere possunt, quam id, quod in nobis summa est perfectio. Porro, tametsi Deum actu summè intelligentem concipiant, non tamen credunt, eum posse omnia, quæ actu intelligit, efficere, ut exsistant; nam se eo modo Dei potentiam destruere putant. Si omnia, inquirunt, quæ in ejus intellectu sunt, creavisset, nihil tum amplius creare potuisset, quod credunt Dei omnipotentiam repugnare; ideòque maluerunt Deum ad omnia indifferentem statuere, nec aliud creatorem præter id, quod absolutà quâdam voluntate decrevit creare. Verum ego me fati clarè offendisse puto, (vid. Prop. 16.) à summâ Dei potentia, sive infinitâ naturâ infinita infinitis modis, hoc est, omnia necessariò effluxisse, vel semper eadem necessitate sequi; eodem modo, ac ex naturâ trianguli ab æterno, & in æternum sequitur, ejus tres angulos æquari duobus rectis. Quare Dei omnipotentia actu ab æterno fuit, & in æternum in eadem actualitate manebit. Et hoc modo Dei omnipotentia longè, meo quidem judicio, perfectior statuitur. Imò adversarii Dei omnipotentiam (licet aperte loqui negare videntur. Coguntur enim fateri, Deum infinita creabilia intelligere, quæ tamen nunquam creare poterit. Nam aliàs, si scilicet omnia, quæ intelligit, crearet, suam, juxta ipsos, exhaustiret omnipotentiam, & se imperfectum redderet. Ut igitur Deum perfectum statuunt, eò rediguntur, ut simul statuere debeant, ipsum non posse omnia efficere, ad quæ ejus potentia se extendit, quo absurdus, aut Dei omnipotentia magis repugnans, non video, quid fingi possit. Porro, ut de intellectu, & voluntate, quos Deo communiter tribuimus, hic etiam aliquid dicam; si ad æternum Dei essentiam, intellectus scilicet, & voluntas pertinent, aliud sanè per utramque hoc attributum intelligendum est, quam quod vulgo solent homines. Nam intellectus, & voluntas, qui Dei essentiam constituerent, à nostro intellectu, & volunta-

te,

te, toto cælo differre deberent, nec in ullâ re, præterquam in nomine, convenire possent; non aliter scilicet, quam inter se conveniunt canis, signum cœlestis, & canis, animal latrans. Quod sic demonstrabo. Si intellectus ad divinam naturam pertinet, non poterit, uti nosser intellectus posterior, (ut plerisque placet,) vel simul naturâ esse cum rebus intellectis, quandoquidem Deus omnibus rebus prior est causalitate; (per Coroll. 1. Prop. 16.) sed contra veritas, & formalis rerum essentia ideò talis est, quia talis in Dei intellectu exiit objectivè. Quare Dei intellectus, quatenus Dei essentiam constituere concipitur, est reverâ causâ rerum, tam earum essentia, quam earum existentia; quod ab iis videtur etiam fuisse animadversum, qui Dei intellectu, voluntatem, & potentiam unum & idem esse asseruerunt. Cum itaque Dei intellectus sit unica rerum causâ, videlicet (ut ostendimus) tam earum essentia, quam earum existentia, debet ipse necessariò ab iisdem differre, tam ratione essentia, quam ratione existentia. Nam causatum differt à suâ causâ præcise in eò, quod à causâ habet. Ex. gr. homo est causâ existentia, non verò essentia alterius hominis; est enim hæc æterna veritas: & ideò secundum essentiam profus convenire possunt; in existendo autem differre debent; & propterea, si unius existentia pereat, non ideò alterius peribit; sed, si unius essentia destrui possit, & fieri falsa, destrueretur etiam alterius essentia. Quapropter res, quæ & essentia, & existentia alicujus effectus est causâ, à tali effectû differre debet, tam ratione essentia, quam ratione existentia. Atqui Dei intellectus est & essentia, & existentia nostri intellectus causâ: ergo Dei intellectus, quatenus divinam essentiam constituere concipitur, à nostro intellectu, tam ratione essentia, quam ratione existentia differt, nec in ullâ re, præterquam in nomine, cum eo convenire potest, ut volebamus. Circa voluntatem eodem modo proceditur, ut faciliè unufquisque videre potest.

PROPOSITIO XVIII.

Deus est omnium rerum causâ immanens; non verò transiens.

C 2

DEMON-

DEMONSTRATIO.

Omnia, quæ sunt, in Deo quod, & per Deum concipi debent, (per Prop. 15.) quod est primum. Deinde extra Deum nulla potest dari substantia, (per Prop. 14.) hoc est, (per Defin. 3.) res, quæ extra Deum in se sit, quod erat secundum. Deus ergo est omnium rerum causa immanens; non verò transiens. Q. E. D.

PROPOSITIO XIX.

Deus, sive omnia Dei attributa sunt æterna.

DEMONSTRATIO.

Deus enim (per Defin. 6.) est substantia, quæ (per Prop. 11.) necessariò existit, hoc est, (per Prop. 7.) ad cuius naturam pertinet existere, sive (quod idem est) ex cuius definitione sequitur ipsum existere, adeoque (per Defin. 8.) est æternus. Deinde per Dei attributa intelligendum est id, quod (per Defin. 4.) Divinæ substantiæ essentiam exprimit, hoc est, id, quod ad substantiam pertinet: id ipsum, inquam, ipsa attributa involvere debent. Atqui ad naturam substantiæ (ut jam ex Prop. 7. demonstravi) pertinet æternitas, ergo unumquodque attributorum æternitatem involvere debet, adeoque omnia sunt æterna. Q. E. D.

SCHOLIUM.

Hæc Propositio quàm clarissimè etiam patet ex modo, quo (Prop. 11.) Dei existentiam demonstravi; ex eà, inquam, demonstratione constat, Dei existentiam, sicut ejus essentiam, æternam esse veritatem. Deinde (Prop. 19. Principiorum Cartesiani) alio etiam modo Dei æternitatem demonstravi, nec opus est cum hic repetere.

PROPOSITIO XX.

Dei existentia, ejusque essentia unum & idem sunt.

DEMONSTRATIO.

Deus, (per anteced. Prop.) ejusque omnia attributa sunt æterna, hoc est, (per Defin. 8.) unumquodque ejus attributorum existentiam exprimit. Eadem ergo Dei attributa, quæ (per Defin. 4.) Dei æternam essentiam explicant, ejus simul æternam existentiam explicant, hoc est, illud ipsum, quod essentiam Dei constituit, constituit

tuit simul ipsius existentiam, adeoque hæc, & ipsius essentia unum & idem sunt. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Hinc sequitur I^o. Dei existentiam, sicut ejus essentiam, æternam esse veritatem.

COROLLARIUM II.

Sequitur II°. Deum, sive omnia Dei attributa esse immutabilia. Nam, si ratione existentiam mutarentur, deberent etiam, (per Prop. præced.) ratione essentiam mutari, hoc est (ut per se notum) ex veris falsa fieri, quod est absurdum.

PROPOSITIO XXI.

Omnia, quæ ex absolutâ naturâ alicujus attributi Dei sequuntur, semper, & infinita existere debuerunt, sive per idem attributum æterna, & infinita sunt.

DEMONSTRATIO.

Concipe, si fieri potest, (siquidem neges) aliquid in aliquo Dei attributo ex ipsius absolutâ naturâ sequi, quod finitum sit, & determinatam habeat existentiam, sive durationem, ex. gr. ideam Dei in cogitatione. At cogitatio, quandoquidem Dei attributum supponitur, est necessariò (per Prop. 11.) sua naturâ infinita. Veram, quatenus ipsa ideam Dei habet, finita supponitur. At (per Defin. 2.) finita concipi non potest, nisi per ipsam cogitationem determinetur. Sed non per ipsam cogitationem, quatenus ideam Dei constituit, eatenus enim finita supponitur esse: Ergo per cogitationem, quatenus ideam Dei non constituit, quæ tamen (per Prop. 11.) necessariò existere debet: Datur igitur cogitatio non constituens ideam Dei, ac propterea ex ejus naturâ, quatenus est absolutâ cogitatio, non sequitur necessariò idea Dei. (Concipitur enim ideam Dei constituens, & non constituens.) Quod est contra hypothesein. Quare si idea Dei in cogitatione, aut aliquid (perinde est, quicquid sumatur, quandoquidem demonstratio universalis est) in aliquo Dei attributo ex necessitate absolutæ naturæ ipsius attributi sequatur, id debet necessariò esse infinitum; quod erat primum.

Deinde id, quod ex necessitate nature alicujus attributi ita sequitur,

atur, non potest determinatam habere durationem. Nam, si neges, supponatur res, quæ ex necessitate naturæ alicujus attributi sequitur, dari in aliquo Dei attributo, ex. gr. idea Dei in cogitatione, eaque supponatur aliquando non existisse, vel non existitura. Cum autem cogitatio Dei attributum supponatur, debet & necessariò, & inmutabilis existere (per Prop. 11. & Coroll. 2. Prop. 20.) Quare ultra limites durationis idea Dei (supponitur enim aliquando non existisse, aut non existitura) cogitatio sine idea Dei existere debet; atqui hoc est contra hypothesein; supponitur enim, ex datà cogitatione necessariò sequi ideam Dei. Ergo idea Dei in cogitatione, aut aliquid, quod necessariò ex absolutà naturà alicujus attributi Dei sequitur, non potest determinatam habere durationem; sed per idem attributum æternum est, quod erat secundum. Nota, hoc idem esse affirmandum de quacunque re, quæ in aliquo Dei attributo ex Dei absolutà naturà necessariò sequitur.

PROPOSITIO XXII.

Quicquid ex aliquo Dei attributo, quatenus modificatum est tali modificatione, quæ & necessariò, & infinita per idem existit, sequitur, debet quoque & necessariò, & infinitum existere.

DEMONSTRATIO.

Hujus Propositionis demonstratio procedit eodem modo, ac demonstratio præcedentis.

PROPOSITIO XXIII.

Omnis modus, qui & necessariò, & infinitus existit, necessariò sequi debet, vel ex absolutà naturà alicujus attributi Dei, vel ex aliquo attributo modificato modificatione, quæ & necessariò, & infinita existit.

DEMONSTRATIO.

Modus enim in alio est, per quod concipi debet, (per Defin. 5.) hoc est (per Prop. 15.) in solo Deo est, & per solum Deum concipi potest.

potest. Si ergo modus concipitur necessariò existere, & infinitus esse, utrumque hoc debet necessariò concludi, sive percipi per aliquod Dei attributum, quatenus idem concipitur infinitatem, & necessitatem existentiam, sive (quod per Defin. 8. idem est) æternitatem exprimere, hoc est, (per Defin. 6. & Prop. 19.) quatenus absolute consideratur. Modus ergo, qui & necessariò, & infinitus existit, ex absolutà naturà alicujus Dei attributi sequi debuit; hoc quæ vel immediatè, (de quo Prop. 21.) vel mediante aliqua modificatione, quæ ex ejus absolutà naturà sequitur, hoc est, (per Prop. præced.) quæ & necessariò, & infinita existit. Q. E. D.

PROPOSITIO XXIV.

Rerum à Deo productarum essentia non involvit existentiam.

DEMONSTRATIO.

Pater ex Definitione I. Id enim, cujus natura (in se scilicet considerata) involvit existentiam, causa est sui, & ex solâ suæ naturæ necessitate existit.

COROLLARIUM.

Hinc sequitur, Deum non tantum esse causam, ut res incipient existere; sed etiam, ut in existendo perseverent, sive, (ut termino Scholastico utar) Deum esse causam essendi rerum. Nam, si veres existant, sive non existant, quotiescunque ad earum essentiam attendimus, eandem nec existentiam, nec durationem involvere comperimus; adeoque earum essentia neque suæ existentie, neque suæ durationis potest esse causa; sed tantum Deus, ad cujus solam naturam pertinet existere. (per Coroll. 1. Prop. 14.)

PROPOSITIO XXV.

Deus non tantum est causa efficiens rerum existentie; sed etiam essentie.

DEMONSTRATIO.

Si negas, ergo rerum essentia Deus non est causa; adeoque (per Axiom. 4.) potest rerum essentia sine Deo concipi: atqui hoc

(per Prop. 15.) est absurdum. Ergo rerum etiam essentia Deus est causa. Q.E.D.

SCHOLIUM

Hæc Propositio clarius sequitur ex Propositione 16. Ex eâ enim sequitur, quod ex datâ naturâ divinâ, tam rerum essentia, quam existentia debeat necessario concludi; & ut verbo dicam, eo sensu, quo Deus dicitur causa sui, etiam omnium rerum causa dicendus est, quod adhuc clarius ex sequenti Corollario constabit.

COROLLARIUM

Res particulares nihil sunt, nisi Dei attributorum affectiones, sive modi, quibus Dei attributa certo, & determinatâ modo exprimuntur. Demonstratio patet ex Propositione 15, & Definitione 5.

PROPOSITIO XXVI.

Res, que ad aliquid operandum determinata est, à Deo necessario sic fuit determinata; & que à Deo non est determinata, non potest se ipsam ad operandum determinare.

DEMONSTRATIO.

Id, per quod res determinatâ ad aliquid operandum dicuntur, necessario quid positivum est; (ut per se notum) Adeoque, tam ejus essentia, quam existentia, Deus ex necessitate suæ naturæ est causa efficiens; (per Prop. 25. & 16.) quod erat primum. Ex quo etiam, quod secundo proponitur clarissimè sequitur. Nam si res, quæ à Deo determinata non est, se ipsam determinare posset, prima pars hujus falsâ esset, quod est absurdum, ut ostendimus.

PROPOSITIO XXVII.

Res, que à Deo ad aliquid operandum determinata est, se ipsam indeterminatam reddere non potest.

DEMONSTRATIO.

Hæc Propositio patet ex Axiomate tertio.

Pro-

PROPOSITIO XXVIII.

Quodcumque singulare, sive quævis res, que finita est, & determinatam habet existentiam, non potest existere, nec ad operandum determinari, nisi ad existendum, & operandum determinetur ab aliâ causâ, que etiam finita est; & determinatam habet existentiam: & rursus hæc causa non potest etiam existere, neque ad operandum determinari, nisi ab aliâ, que etiam finita est, & determinatam habet existentiam, determinetur ad existendum, & operandum, & sic in infinitum.

DEMONSTRATIO.

Quicquid determinatum est ad existendum, & operandum, à Deo sic determinatum est: (per Prop. 26. & Coroll. Prop. 24.) At id, quod finitum est, & determinatam habet existentiam, ab absolutâ naturâ alicujus Dei attributi produci non potuit; quicquid enim ex absolutâ naturâ alicujus Dei attributi sequitur, id infinitum, & æternum est. (per Prop. 21.) Debit ergo ex Deo, vel aliquo ejus attributo sequi, quatenus aliquo modo affectum subsideratur; præter enim substantiam, & modos nil datur, (per Axiom. 1. & Defini. 3. & 5.) & modi (per Coroll. Prop. 25.) nihil sunt, nisi Dei attributorum affectiones. At ex Deo, vel aliquo ejus attributo, quatenus affectum est modificacione, que æterna, & infinita est, sequi etiam non potuit. (per Prop. 22.) Debit ergo sequi, vel ad existendum, & operandum determinari à Deo, vel aliquo ejus attributo, quatenus modificatum est modificacione, que finita est, & determinatam habet existentiam. Quod erat primum. Deinde hæc rursus causâ, sive hic modus (per eandem rationem, quâ primam partem hujus jam jam demonstravimus) debuit etiam determinari ab aliâ, que etiam finita est, & determinatam habet existentiam, & rursus hæc ultima (per eandem rationem) ab aliâ, & sic semper (per eandem rationem) in infinitum. Q.E.D.

*non potuit
aliquo modo
esse in causa
ipsius attributi
sicut in aliis.*

D

Sen-

S C H O L I U M.

Cum quædam à Deo immediatè produci debuerunt, videlicet ea, quæ ex absolutà ejus naturâ necessariò sequuntur, mediantis his primis, quæ tamen sine Deo nec esse, nec concipi possunt; hinc sequitur 1°. quòd Deus fir iterum immediatè ab ipso productarum causâ absolutè proxima; non verò in suo genere, ut ajunt. Nam Dei effectus, sine suâ causâ, nec esse, nec concipi possunt. (per Prop. 15. & Coroll. Prop. 24.) Sequitur II°. quòd Deus non potest propriè dici causâ esse remota rerum singularium, nisi fortè eâ de causâ, ut scilicet has ab iis, quas immediatè produxit, vel potiùs, quæ ex absolutâ ejus naturâ sequuntur, distinguamus. Nam per causam remotam talem intelligimus, quæ cum effectu nullo modo conjuncta est. At omnia, quæ sunt, in Deo sunt, & à Deo ità dependent, ut sine ipso nec esse, nec concipi possint.

P R O P O S I T I O XXIX.

In rerum naturâ nullum datur contingens; sed omnia ex necessitate divinæ naturæ determinata sunt ad certo modo existendum, & operandum.

D E M O N S T R A T I O.

Quicquid est, in Deo est: (per Prop. 15.) Deus autem non potest dici res contingens. Nam (per Prop. 11.) necessariò, non verò contingenter existit. Modi deinde divinæ naturæ ex eadem etiam necessariò; non verò contingenter secuti sunt, (per Prop. 16.) idque, vel quatenus divina natura absolutè, (per Prop. 21.) vel quatenus certo modo ad agendum determinata consideratur. (per Prop. 27.) Porro horum modorum Deus non tantum est causâ, quatenus simpliciter existunt; (per Coroll. Prop. 24.) sed etiam, (per Prop. 26.) quatenus ad aliquod operandum determinati considerantur. Quod si à Deo (per eand. Prop.) determinati non sint, impossibile; non verò contingens est, ut se ipsos determinent; & contrà (per Prop. 27.) si à Deo determinati sint, impossibile; non verò contingens est, ut se ipsos indeterminatos reddant. Quare
omnia

omnia ex necessitate divinæ naturæ determinata sunt, non tantum ad existendum; sed etiam ad certo modo existendum, & operandum, nullumque datur contingens. Q. E. D.

S C H O L I U M.

Antequam ulterius pergam, hic, quid nobis per Naturam naturantem, & quid per Naturam naturatam intelligendum sit, explicare volo, vel potiùs monere. Nam ex antecedentibus jam constare existimo, nempe, quòd per Naturam naturantem nobis intelligendum est id, quod in se est, & per se concipitur, sive talia substantiæ attributa, quæ æternam, & infinitam essentiam expriment, hoc est, (per Coroll. 1. Prop. 14. & Coroll. 2. Prop. 17.) Deus, quatenus, ut causâ libera, consideratur. Per Naturatam autem intelligo id omne, quod ex necessitate Dei naturæ, sive uniuscujusque Dei attributorum sequitur, hoc est, omnes Dei attributorum modos, quatenus considerantur, ut res, quæ in Deo sunt, & quæ sine Deo nec esse, nec concipi possunt.

P R O P O S I T I O XXX.

Intellectus actû finitus, aut actû infinitus Dei attributa, Deique affectiones comprehendere debet, & nihil aliud.

D E M O N S T R A T I O.

Idea vera debet convenire cum suo ideato, (per Axiom. 6.) hoc est (ut per se notum) id, quod in intellectu objectivè continetur, debet necessariò in naturâ dari: atqui in naturâ (per Coroll. 1. Prop. 14.) non nisi una substantia datur, nempe Deus; nec ullæ aliæ affectiones, (per Prop. 15.) quàm quæ in Deo sunt, & quæ (per eandem Prop.) sine Deo nec esse, nec concipi possunt; ergo intellectus actû finitus, aut actû infinitus Dei attributa, Deique affectiones comprehendere debet, & nihil aliud. Q. E. D.

P R O P O S I T I O XXXI.

Intellectus actû, sive in finitus sit, sive infinitus, ut & voluntas, cupiditas, amor &c. ad Naturam naturatam; non verò ad naturantem referri debent.

rationat non potest DEMONSTRATIO.

Per intellectum enim (*ut per se notum*) non intelligitur absolutam cogitationem; sed certum tantum modum cogitandi, qui modus ab aliis, scilicet cupiditate, amore, &c. differt, adeoque (*per Defin. 5.*) per absolutam cogitationem concipi debet, nempe (*per Prop. 15. & Defin. 6.*) per aliquod Dei attributum, quod æternam, & infinitam cogitationis essentiam exprimit, ita concipi debet, ut sine ipso nec esse, nec concipi possit; ac propterea (*per Schol. Prop. 29.*) ad Naturam naturatam; non vero naturantem referri debet, ut etiam reliqui modi cogitandi. *Q. E. D.*

SCHOLIUM

Ratio, cur hic loquar de intellectu actu, non est, quia concedo, nullum dari intellectum potentia; sed, quia omnem consulationem vitare cupio, nolui loqui, nisi de re nobis quam clarissime percepta, de ipsa scilicet intellectione, qua nihil nobis clarius percipitur. Nihil enim intelligere possumus, quod ad perfectiorem intellectiōnis cognitionem non conducatur.

PROPOSITIO XXXII.

Voluntas non potest vocari causa libera; sed tantum necessaria.

DEMONSTRATIO.

Voluntas certus tantum cogitandi modus est, sicuti intellectus; adeoque (*per Prop. 28.*) unaquæque volitio non potest existere, neque ad operandum determinari, nisi ab aliâ causâ determinetur, & hæc rursus ab aliâ, & sic porro in infinitum. Quod si voluntas infinita supponatur, debet etiam ad existendum, & operandum determinari à Deo, non quatenus substantia absolute infinita est; sed quatenus attributum habet, quod infinitam, & æternam cogitationis essentiam exprimit. (*per Prop. 23.*) Quocumque igitur modo, sive finita, sive infinita concipiatur, causam requirit, à qua ad existendum, & operandum determinetur; adeoque (*per Defin. 7.*) non potest dici causa libera; sed tantum necessaria, vel coacta. *Q. E. D.*

COROL-

COROLLARIUM I.

Hinc sequitur I^o. Deum non operari ex libertate voluntatis.

COROLLARIUM II.

Sequitur II°. voluntatem, & intellectum ad Dei naturam ita sese habere, ut motus, & quies; & absolute, ut omnia naturalia, quæ (*per Prop. 29.*) à Deo ad existendum, & operandum certo modo determinari debent. Nam voluntas, ut reliqua omnia, causâ indiget, à qua ad existendum, & operandum certo modo determinetur. Et, quamvis ex datâ voluntate, sive intellectu infinita sequantur; non tamen propterea Deus magis dici potest ex libertate voluntatis agere, quam propter ea, quæ ex motu, & quiete sequuntur, (infinita enim ex his etiam sequuntur) dici potest ex libertate motus, & quietis agere. Quare voluntas ad Dei naturam non magis pertinet, quam reliqua naturalia; sed ad ipsam eodem modo sese habet, ut motus, & quies, & omnia reliqua, quæ ostendimus ex necessitate divinæ naturæ sequi; & ab eadem ad existendum, & operandum certo modo determinari.

PROPOSITIO XXXIII.

Res nullo alio modo, neque alio ordine à Deo produci poterunt, quam producite sunt.

DEMONSTRATIO.

Res enim omnes ex datâ Dei naturâ necessario sequuntur sunt, (*per Prop. 16.*) & ex necessitate naturæ Dei determinate sunt ad certo modo existendum, & operandum. (*per Prop. 29.*) Si itaque res alterius naturæ potuissent esse, vel alio modo ad operandum determinari, ut naturæ ordo alius esset; ergo Dei etiam natura alia posset esse, quam jam est; ac proinde (*per Prop. 11.*) illa etiam deberet existere, & consequenter duo, vel plures possent dari Dii, quod (*per Coroll. 1. Prop. 14.*) est absurdum. Quapropter res nullo alio modo, neque alio ordine, &c. *Q. E. D.*

D 3

SCHOL-

S C H O L I U M I.

Quoniam his luce meridianâ clariùs ostendi, nihil absolutè in rebus dari, propter quod contingentes dicantur, explicare jam paucis volo, quid nobis per contingens erit intelligendum; sed priùs, quid per necessarium, & impossibile. Res aliqua necessaria dicitur, vel ratione suæ essentia, vel ratione causæ. Rei enim alicujus existentia vel ex ipsius essentia, & definitione, vel ex datâ causâ efficiente necessaria sequitur. Deinde his etiam de causis res aliqua impossibilis dicitur; nimirum quia vel ipsius essentia, seu definitio contradictionem involvit, vel quia nulla causâ externa datur, ad talem reus producendam determinata. At res aliqua nullâ aliâ de causâ contingens dicitur, nisi respectu defectus nostræ cognitionis. Res enim, cujus essentiam contradictionem involvere ignoramus, vel de quâ probè scimus, eandem nullam contradictionem involvere; & tamen de ipsius existentia nihil certò affirmare possumus, propterea quòd ordo causarum nos latet, ea nunquam, nec ut necessaria, nec ut impossibilis videri nobis potest, ideòque eandem vel contingentem, vel possibilem vocamus.

S C H O L I U M II.

Ex præcedentibus clarè sequitur, res summâ perfectione à Deo fuisse productas: quandoquidem ex datâ perfectissimâ naturâ necessario secutæ sunt. Neque hoc Deum ullius arguit imperfectionis; ipsius enim perfectio hoc nos affirmare coëgit. Imò ex hujus contrario clarè sequeretur, (ut modo ostendi.) Deum non esse summè perfectum; nimirum quia, si res alio modo fuissent productæ, Deo alia natura esset tribuenda, diversa ab eâ, quam ex consideratione Entis perfectissimi coacti sumus ei tribuere. Verum non dubito, quin multi hanc sententiam, ut absurdam, explodant, nec animum ad eandem perpendendam instituire velint; idque nullâ aliâ de causâ, quàm quia Deo aliam libertatem assueti sunt tribuere, longè diversam ab illâ, quæ à nobis (*Defin. 6.*) tradita est; videlicet, absolutam voluntatem. Verum neque etiam dubito, si rem meditari vellent, nostrarumque demonstrationum seriem rectè secum perpendere, quin tandem talem libertatem, qualem

qualem jam Deo tribuunt, non tantum, ut nugatoriam; sed, ut magnium scientiæ obstaculum, planè rejiciant. Nec opus est; urea, quæ in Scholio Propositionis 17. dicta sunt, hic repetam. Attamen in eorum gratiam adhuc ostendam, quòd, quamvis concedatur, voluntatem ad Dei essentiam pertinere, ex ejus perfectione nihilominus sequatur, res nullo alio ponisse modo, neque ordine à Deo creari; quod facile erit ostendere, si priùs consideremus id, quod ipsimet concedunt, videlicet ex solo Dei decreto; & voluntate pendere, ut unaquæque res id, quod est, sit. Nam aliàs Deus omnium rerum causâ non esset. Deinde quòd omnia Dei decreta ab æterno ab ipso Deo sancita fuerunt. Nam aliàs imperfectionis, & inconstantia argueretur. At cum in æterno non detur *quando, ante, nec post*; hinc, ex solâ scilicet Dei perfectione, sequitur, Deum aliud decernere nunquam posse; nec unquam potuisse; si ve Deum ante sua decreta non fuisse, nec sine ipsis esse posse. At dicunt, quòd, quamvis supponeretur, quòd Deus aliam rerum naturam fecisset, vel quòd ab æterno aliud de naturâ, cujusque ordine decrevisset, nullâ inde in Deo sequeretur imperfectio. Verum si hoc dicant, concedent simul, Deum posse sua mutare decreta. Nam si Deus de naturâ, ejusque ordine aliud, quàm decrevit, decrevisset, hoc est, ut aliud de naturâ voluisset, & concepisset, alium necessariò, quàm jam habet intellectum, & aliam, quàm jam habet, voluntatem habuisset. Et si Deo alium intellectum, aliamque voluntatem tribuere licet, absque ullâ ejus essentia, ejusque perfectionis mutatione; quid causi est; cur jam non possit sua de rebus creatis decreta mutare; & nihilominus æquè perfectus manere? Eius enim intellectus, & voluntas circa res creatas, & earum ordinem in respectu suæ essentia, & perfectionis, perinde est quomodo totumque concipiatur. Deinde orines, quos vidi, Philosophi concedunt, nullum in Deo dari intellectum potentia, sed tantum actu; cum autem & ejus intellectus, & ejus voluntas ab ejusdem essentia non distinguantur, ut etiam omnes concedunt, sequitur ergo hinc etiam, quòd, si Deus alium intellectum actu habuisset, & aliam voluntatem; ejus etiam essentia alia necessariò esset; ac proinde, (ut à principio con-

conclasi) si aliter res, quam jam sunt, à Deo productæ essent, Dei intellectus, ejusque voluntas, hoc est (ut conceditur) ejus essentia alia esse deberet, quod est absurdum.

Cum itaque res nullo alio modo, nec ordine à Deo produci poterint: & hoc verum esse, ex summâ Dei perfectione sequatur; nulla perfectio sana ratio persuadere nobis potest, ut credamus, quod Deus noluerit omnia, quæ in suo intellectu sunt, eadem illâ perfectione, quâ ipsa intelligit, creare. At dicent, in rebus nullam esse perfectionem, neque imperfectionem; sed id, quod in ipsis est, propter quod perfecta sunt, aut imperfecta; & bonæ, aut malæ dicuntur, à Dei tantum voluntate pendere, atque adeo, si Deus voluisset, potuisset efficere, ut id, quod jam perfectio est, summa esset imperfectio, & contrâ. Verum quid hoc aliud esset, quam aperte asserere, quod Deus, qui id, quod vult, necessario intelligit, suâ voluntate efficere potest, ut res, alio modo, quam intelligit, intelligat, quod (ut modo ostendi) magnum est absurdum. Quare argumentum in ipsos retorquere possum, hoc modo. Omnia à Dei potestate pendunt. Ut res itaque aliter se habere possint, Dei necessario voluntas aliter se habere etiam deberet; atqui Dei voluntas aliter se habere nequit, (ut modo ex Dei perfectione evidētissimè ostendimus.) Ergo neque res aliter se habere possunt. Fateor, hanc opinionem, quæ omnia indifferenti cuidam Dei voluntati subijcit, & ab ipsius beneplacito omnia pendere statuit, minis vero aberrare, quam illorum, qui statuunt, Deum omnia sub ratione boni agere. Nam hi aliquid extra Deum videntur ponere, quod à Deo non dependet, ad quod Deus, tanquam ad exemplar, in operando attendit, vel ad quod, tanquam ad certum scopum, collinat. Quod perfectio nihil aliud est, quam Deum fato subijcere, quo nihil de Deo absurdius statui potest, quem ostendimus tam omnium rerum essentia, quam earum existentia primam, & unicam liberam causam esse. Quare non est, ut in hoc absurdo resutando tempus consumam.

PROPOSITIO XXXIV.

Dei potentia est ipsa ipsius essentia.

DE

DEMONSTRATIO.

Ex solâ enim necessitate Dei essentia sequitur, Deum esse causam sui, (per Prop. 11.) & (per Prop. 16. ejusque Coroll.) omnium rerum. Ergo potentia Dei, quâ ipse, & omnia sunt, & agunt, est ipsa ipsius essentia. Q. E. D.

PROPOSITIO XXXV.

Quicquid concipimus in Dei potestate esse, id necessario est.

DEMONSTRATIO.

Quicquid enim in Dei potestate est, id (per Prop. præced.) in ejus essentia ita debet comprehendi, ut ex eâ necessario sequatur, adeoque necessario est. Q. E. D.

PROPOSITIO XXXVI.

Nihil existit, ex cuius natura aliquis effectus non sequatur.

DEMONSTRATIO.

Quicquid existit, Dei naturam, sive essentiam certo, & determinato modo exprimit, (per Prop. 25.) hoc est, (per Prop. 34.) quicquid existit, Dei potentiam, quæ omnium rerum causa est, certo, & determinato modo exprimit, adeoque (per Prop. 16.) ex eo aliquis effectus sequi debet. Q. E. D.

A P P E N D I X

His Dei naturam, ejusque proprietates explicavi, ut, quod necessario existit; quod sit unicuique; quod ex solâ suâ naturâ necessitate sit, & agat; quod sit omnium rerum causa libera, & quomodo; quod omnia in Deo sint, & ab ipso ita pendeant, ut sine ipso nec esse, nec concipi possint; & denique quod omnia à Deo fuerint prædeterminata, non quidem ex libertate voluntatis, sive absolute beneplacito; sed ex absolutâ Dei naturâ, sive infinitâ potentia. Porro ubicunque data fuit occasio, præjudicia, quæ impedire poterant, quo minis meæ demonstrationes perciperentur, amovere curavi; sed quia non pauca adhuc restant præjudicia, quæ etiam, imò maxime impedire poterant, & possunt, quo minis homines rerum concatenationem eo, quo ipsam explicavi, modo amplecti possint, eadem hic ad examinationis vocare oportet.

E

rae pretium duxi. Et quoniam omnia, quae hic indicare suscipio, praerudicia pendunt ab hoc uno, quod scilicet communiter supponant homines, omnes res naturales, ut ipsos, propter finem agere; imò, ipsum Deum omnia ad certum aliquem finem dirigere, pro certo statuunt: dicunt enim, Deum omnia propter hominum fecisse, hominem autem, ut ipsum coleret. Hoc igitur unum prius considerabo, quatenus scilicet, *primò* causam, cur plerique hoc in praerudicio acquiescant, & omnes naturam adeò propentiu sint ad idem amplectendum. *Deinde* ejusdem falsitatem ostendam, & *tandem*, quomodo ex hoc orta sint praerudicia de *bono & malo, merito & peccato, laude & vituperio, ordine & confusione, pulchritudine & deformitate*, & de aliis hujus generis. Verum, haec ab humanae mentis naturam deducere, non est hujus loci: Satis hic erit, si pro fundamento id capiam, quod apud omnes debet esse in confesso; nempe hoc, quod omnes homines rerum causarum ignari nascuntur, & quod omnes appetitum habent suum utile querendi, cuius rei sunt conscii. Ex his enim sequitur, *primò*, quod homines, se liberos esse, opinentur, quandoquidem suarum volitionum, sui que appetitus sunt conscii, & de causis, à quibus disponuntur ad appetendum, & volendum, quia earum sunt ignari, ne per somnium cogitant. Sequitur *secundò*, homines omnia propter finem agere; videlicet propter utile, quod appetunt; unde fit, ut semper rerum peractarum causas finales tantum scire expectant, & ubi ipsas audiverint, quiescant; nimirum, quia nullam habent causam ulterius dubitandi. Sin autem eandem ex alio audire nequeant, nihil eis restat, nisi ut ad semet se convertant, & ad fines, à quibus ipsi ad similia determinari solent, reflectant, & sic ex suo ingenio ingenium alterius necessario judicant. Porro cum in se, & extra se non pauca reperiant media, quae, ad suum utile assequendum, non parum conducant, ut ex. gr. oculos ad videndum, dentes ad masticandum, herbas, & animantia ad alimentum, solem ad illuminandum, mare ad alendum pisces, &c. hinc factum, ut omnia naturalia, tanquam ad suum utile media, considerent; & quia illa media ab ipsis inventa, non autem parata esse sciunt; hinc causam credendi habuerunt, aliquem alium esse, qui illa media in eorum usum paraverit. Nam postquam res,

nt media, consideraverunt, credere non poterunt, eandem se ipsas fecisse; sed ex mediis, quae sibi ipsi parare solent, concludere debuerunt, dari aliquem, vel aliquos naturae rectores, humanam praerudis libertate, qui ipsis omnia curaverint, & in eorum usum omnia fecerint. Atque horum etiam ingenium, quandoquidem de eo nunquam quid audiverunt, ex suo iudicare debuerunt, atque hinc statuerunt, Deos omnia in hominum usum dirigere, ut homines sibi devinciant, & in summo ab iisdem honore habeantur; unde factum, ut unusquisque diversos Deum colendi modos ex suo ingenio excogitaverit, ut Deus eos supra reliquos diligeret, & totam naturam in usum coeae illorum cupiditatis, & insatiabilis avaritiae dirigeret. Atque ita hoc praerudicium in superstitionem versum, & altas in mentibus egit radices; quod in causa fuit, ut unusquisque maximo conatu omnium rerum causas finales intelligere, easque explicare studeret. Sed dum quaesiverunt offendere, naturam nihil frustra (hoc est, quod in usum hominum non fit) agere, nihil aliud videntur ostendisse, quam naturam, Deoque aequè, ac homines, delirare. Vide quæso, quò res tandem evait! Inter tot naturae commoda non pauca reperire debuerunt incommoda, tempestates scilicet, terræ motus, morbos &c. atque haec statuerunt propter ea evenire, quòd Dii irati essent ob iniurias, sibi ab hominibus factas, sive ob peccata in suo cultu commissa; & quamvis experientia indies reclamaret, ac infinitis exemplis ostenderet, commoda, atque incommoda piis aequè, ac impiis promiscuè evenire, non ideo ab inveterato praerudicio destiterunt: facilius enim iis fuit, hoc inter alia incognita, quorum usum ignorabant, ponere, & sic praesentem suum & innatum statum ignorantiae retinere, quam totam illam fabricam destruere, & novam excogitare. Unde pro certo statuerunt, Deorum iudicia humanum captum longissimè superare: quae sane unica fuisset causa, ut veritas humanum genus in aeternum lateret; nisi Mathesis, quae non circa fines; sed tantum circa figurarum essentias, & proprietates versatur, aliam veritatis normam hominibus ostendisset, & praeter Mathesin aliae etiam assignari possunt causae, (quas hic enumerare supervacaneum est) à quibus fieri potuit, ut homines communia haec praerudicia

cia animadvertent, & in veram rerum cognitionem ducerentur.
 His satis explicui id, quod primo loco promisi. Ut jam autem
 ostendam, naturam finem nullum sibi præfixum habere, & omnes
 causas finales nihil, nisi humana esse signata, non opus est mul-
 tis. Credo enim id jam satis constare, tam ex fundamentis, & cau-
 sis, unde hoc præjudicium originem suam traxisse ostendi, quam
 ex *Propositione 16. & Corollario Propositionis 32.* & præterea ex
 iis omnibus, quibus ostendi, omnia naturæ æternæ quædam nec-
 cessitate, summâque perfectione procedere. Hoc tamen adhuc ad-
 dam, nempe, hanc de fine doctrinam naturam omnino evertere.
 Nam id, quod reverâ causâ est, ut effectum considerat, & contrâ.
 Deinde id, quod naturâ prius est, facit posterius. Et denique id,
 quod supremum, & perfectissimum est, reddit imperfectissimum.
 Nam, (duobus prioribus omissis, quia per se manifesta sunt) ut
 ex *Propositionibus 21. 22. & 23.* constat, ille effectus perfectissimus
 est, qui à Deo immediatè producitur, & quò aliquid pluribus cau-
 sis intermediis indiget, ut producatur, eò imperfectius est. At si
 res, quæ immediatè à Deo productæ sunt, eà de causâ factæ es-
 sent, ut Deus finem assequeretur suum, tum necessariò ultimæ,
 quarum de causâ priores factæ sunt, omnium præstantissimæ es-
 sent. Deinde hæc doctrina Dei perfectionem tollit: Nam, si Deus
 propter finem agit, aliquid necessariò appetit, quo caret. Et,
 quamvis Theologi, & Metaphysici distinguant inter finem indig-
 entiarum, & finem assimilationis, fatentur tamen Deum omnia pro-
 pter se; non verò propter res creandas egisse; quia nihil ante crea-
 tionem præter Deum assignare possunt, propter quod Deus age-
 ret; adeoque necessariò fateri coguntur, Deum iis, propter quæ
 media parare voluit, caruisse, eaque cupivisse, ut per se clarum.
 Nec hic prætereundum est, quòd hujus doctrinæ Sectatores, qui
 in assignandis rerum finibus suum ingenium ostentare voluerunt,
 ad hanc suam doctrinam probandam, novum attulerunt modum
 argumentationis, reducendo scilicet, non ad impossibile; sed ad igno-
 rantiam; quod ostendit nullum aliud fuisse huic doctrinæ argu-
 mentandi medium. Nam si ex. gr. ex culmine aliquo lapis in alicujus
 caput ceciderit, eumque interfecerit, hoc modo demonstrabunt, la-
 pidem ad hominem interficiendum cecidisse. Ni enim cum in finem,

Deo id volente, ceciderit, quomodò tot circumstantiæ (sæpe enim
 multæ simul concurrunt) casu concurrere potuerunt? Responde-
 bis fortasse, id ex eo, quòd ventus flavit, & quòd homo illac iter ha-
 bebat, evenisse. At instabant, cur ventus illo tempore flavit? cur
 homo illo eodemque tempore illac iter habebat? Si iterum respon-
 deas, ventum tum ortum, quia mare præcedenti die, tempore ad-
 huc tranquillo, agitari inceperat; & quòd homo ab amico invita-
 tus fuerat; instabunt iterum, quia nullus rogandi finis, cur autem
 mare agitabatur? cur homo in illud tempus invitatus fuit? & sic
 porrò causarum causas rogare non cessabunt, donec ad Dei volun-
 tatem, hoc est, ignorantiam asylum configeris. Sic etiam, ubi cor-
 poris humani fabricam vident, stupefcunt, & ex eo, quòd tantæ artis
 causas ignorant, concludunt, eandem non mechanicâ; sed di-
 vinitâ, vel supernaturali arte fabricari, taliq; modo constitui,
 ut una pars alteram non lædat. Atque hinc fit, ut qui miraculorum
 causas veras quarrit, quique res naturales, ut doctus, intelligere;
 non autem, ut stultus, admirari studet, passim pro heretico, &
 impio habeatur, & proclametur ab iis, quos vulgus, tanquam na-
 turæ, Deorumque interpretes, adorat. Nam sciunt, quòd, sublatâ
 ignorantia, stupor, hoc est, unicum argumentandi, rursusque
 suæ auctoritatis medium, quod habent, tollitur. Sed hæc relinquo,
 & ad id, quod *tertiò* loco hic agere constitui, pergo.

Postquam homines sibi persuaserunt, omnia, quæ fiunt, pro-
 pter ipsos fieri; id in unaquaque re præcipuum judicare debuerunt,
 quod ipsis utilissimum, & illa omnia præstantissima æstimare, à
 quibus optimè afficiebantur. Unde has formare debuerunt notio-
 nes, quibus rerum naturas explicarent, scilicet, *Bonum, Malum, Ordinem, Confusionem, Calidum, Frigidum, Pulchritudinem, & Deformatem*: & quia se liberos existimant, inde hæc notiones ortæ
 sunt, scilicet, *Lux & Vituperium, Peccatum, & Meritum*; sed
 has infra, postquam de naturâ humanâ egero, illas autem hinc brevi-
 ter explicabo. Nempe id omne, quod ad valetudinem, & Dei cul-
 tum conducit, *Bonum*; quod autem iis contrarium est, *Malum* vo-
 caverunt. Et quia ii, qui rerum naturam non intelligunt, nihil de
 rebus affirmant; sed res tantummodò imaginantur, & imaginatio-

nem pro intellectu capiunt, ideò ordinem in rebus esse firmiter credunt, rerum, suæque naturæ ignari. Nam cum ita sint dispositæ, ut, cum nobis per sensus præsentantur, eas faciliè imaginari, & consequenter earum faciliè recordari possimus, eandem bene ordinatas; ipsi verò contrà, ipsas malè ordinatas, sive confusas esse dicimus. Et quoniam ea nobis præ cæteris grata sunt, quæ faciliè imaginari possimus, ideò homines ordinem confusioni præferunt; quasi ordo aliquid in naturâ præter respectum ad nostram imaginationem esset; dicuntque Deum omnia ordine creasse, & hoc modo ipsi nescientes Deo imaginationem tribuunt; nisi velint fortè, Deum, humanæ imaginationi providentem, res omnes eo disposuisse modo, quo ipsas facillimè imaginari possent; nec moram forsan iis injiciet, quòd infinita reperiantur, quæ nostram imaginationem longè superant, & plurima, quæ ipsam, propter ejus imbecillitatem, confundunt. Sed de hac re satis. Cæteræ deinde notiones etiam præter imaginandi modos, quibus imaginatio diversimodè afficitur, nihil sunt, & tamen ab ignaris, tanquam præcipua rerum attributa, considerantur; quia, ut jam diximus, res omnes propter ipsos factas esse, credunt; & rei alicujus naturam bonam, vel malam, sanam, vel putridam, & corruptam dicunt, prout ab eadem afficiuntur. Ex. gr. si motus, quem nervi ab objectis, per oculos representatis, accipiunt, valetudini conducatur, objecta, à quibus causatur, pulchra dicuntur, quæ autem contrarium motum cient, deformia. Quæ deinde per nares sensum movent, odorifera, vel fetida vocant, quæ per linguam, dulcia, aut amara; sapida aut insipida, &c. Quæ autem per tactum, dura, aut mollia; aspera, aut lævia, &c. Et quæ denique aures movent, strepitum, sonum, vel harmoniam edere dicuntur, quorum postremum homines adeò dementavit, ut Deum etiam harmoniâ delectari crederent. Nec desunt Philosophi, qui sibi persuaserint, motus coelestes harmoniam componere. Quæ omnia satis ostendunt, unumquemque pro dispositione cerebri de rebus judicasse, vel potius imaginationis affectiones pro rebus accepisse. Quare non mirum est, (ut hoc etiam obiter notemus) quòd inter homines tot, quot experimur, controversiæ ortæ sint, ex quibus tandem Scepticismus. Nam, quamvis humana corpora in multis conveniant; in plurimis tamen dif-

crepan.

crepant, & ideò id, quod uni bonum, alteri malum videtur; quod uni ordinatum, alteri confusum; quod uni gratum, alteri ingratum est, & sic de cæteris, quibus hic superfedo, cum quia hujus loci non est de his ex professo agere, num quia hoc omnes satis experti sunt; Omnibus enim in ore est, quot capita, tot sentus, suo quemque sensu abundare, non minora cerebrorum, quam palatorum esse discrimina: quæ sententiæ satis ostendunt, homines pro dispositione cerebri de rebus judicare, resque potius imaginari, quam intelligere. Res enim si intellexissent, illæ omnes, teste Mathesi, si non allicerent, ad minimum convincerent.

Videmus itaque omnes rationes, quibus vulgus solet naturam explicare, modos esse tantummodò imaginandi, nec ullius rei naturam; sed tantum imaginationis constitutionem indicare; & quia nomina habent, quasi essent entium, extra imaginationem existentium, eadem entia, non rationis, sed imaginationis voco, atque adeò omnia argumenta, quæ contra nos ex similibus notionibus peruntur, faciliè propulsari possunt. Solent enim multi sic argumentari. Si omnia ex necessitate perfectissimæ Dei naturæ sunt consecuta, unde ergo tot imperfectiones in naturâ? Videlicet, rerum corruptio ad fatorem usque, rerum deformitas, quæ nauseam moveat, confusio, malum, peccatum &c. Sed, ut modo dixi, faciliè confutantur. Nam rerum perfectio ex sola eorum naturâ, & potentiâ est æstimanda, nec ideò res magis, aut minus perfectæ sunt, propterea quòd hominum sensum delectant, vel offendunt; quòd humanæ naturæ conducunt, vel quòd eidem repugnant. Iis autem, qui quaerunt, cur Deus omnes homines non ita creavit, ut solo rationis ductu gubernarentur? nihil aliud respondeo, quam quia ei non desuit materia ad omnia, ex summo nimirum ad infimum perfectionis gradum, creanda; vel magis propriè loquendo, quia ipsius naturæ leges adeò amplæ fuerunt, ut sufficerent ad omnia, quæ ab aliquo infinito intellectu concipi possunt, producenda; ut Propositione 16. demonstravi. Hæc sunt, quæ hic notare suscepi, præjudicia. Si quædam hujus farinae adhuc restant, poterunt eadem ab unoquoque mediocre meditatione emendari.

Finitis Partis Prima.

ETHI-

ETHICES

Pars Secunda,

DE

Naturâ, & Origine

M E N T I S.

TRans eo jam ad ea explicanda, quæ ex Dei, sive Entis æterni, & infiniti essentia necessario debuerunt sequi. Non quidem omnia; infinita enim infinitis modis ex ipsâ debere sequi Prop. 16. Part. 1. demonstravimus: sed ea solummodo, quæ nos ad Mentis humane, ejusque summæ beatitudinis cognitionem, quasi manu, ducere possunt.

DEFINITIONES.

I. Per corpus intelligo modum, qui Dei essentiam, quatenus, ut res extensa, consideratur, certo, & determinato modo exprimit; *vid. Coroll. Prop. 25. p. 1.*

II. Ad essentiam alicujus rei id pertinere dico, quo dato res necessario ponitur, & quo sublato res necessario tollitur; vel id, sine quo res, & vice versa quod sine re nec esse, nec concipi potest.

III. Per ideam intelligo Mentis conceptum, quem Mens format, propterea quod res est cogitans.

EXPLICATIO.

Dico potius conceptum, quam perceptionem, quia perceptionis notionem

nomen indicare videtur. Mentem ab objecto pati. At conceptus actionem Mentis exprimere videtur.

IV. Per ideam adæquatam intelligo ideam, quæ, quatenus in se sine relatione ad objectum consideratur, omnes veræ ideæ proprietates, sive denominationes intrinsecas habet.

EXPLICATIO.

Dico intrinsecas, ut illam secludam, quæ extrinseca est, nempe convenientiam ideæ cum suo ideato.

V. Duratio est indefinita existendi continuatio.

EXPLICATIO.

Dico indefinitam, quia per ipsam rei existentis naturam determinari nequaquam potest, neque etiam à causâ efficiente, quæ scilicet rei existentiam necessario ponit, non autem tollit.

VI. Per realitatem, & perfectionem idem intelligo.

VII. Per res singulares intelligo res, quæ finitæ sunt, & determinatam habent existentiam. Quod si plura Individua in una actione ita concurrant, ut omnia simul tuius effectus sint causa, eadem omnia catenus, ut unam rem singularem, considero.

AXIOMATA.

I. Hominis essentia non involvit necessariam existentiam, hoc est, ex naturæ ordine, tam fieri potest, ut hic, & ille homo existat, quam ut non existat.

II. Homo cogitat.

III. Modi cogitandi, ut amor, cupiditas, vel quicumque nomine affectus animi in signantur, non dantur, nisi

F

nisi

nisi in eodem Individuo detur idea rei amatæ, desideratæ, &c. At idea dari potest, quamvis nullus alius detur cogitandi modus.

IV. Nos corpus quoddam multis modis affici sentimus.

V. Nullas res singulares præter corpora, & cogitandi modos, sentimus, nec percipimus.

Postulata vide post 13 Propositionem.

PROPOSITIO I.

Cogitatio attributum Dei est, sive Deus est res cogitans.

DEMONSTRATIO.

Singulares cogitationes, sive hæc, & illa cogitatio modi sunt, qui Dei naturam certo, & determinato modo expriment. (*per Coroll. Prop. 25. p. 1.*) Competit ergo Deo (*per Defin. 5. p. 1.*) attributum, cujus conceptum singulares omnes cogitationes involvunt, per quod etiam concipiuntur. Est igitur Cogitatio unum ex infinitis Dei attributis, quod Dei æternam, & infinitam essentiam exprimit. (*vid. Def. 6. p. 1.*) sive Deus est res cogitans. *Q. E. D.*

SCHOLIUM.

Pater etiam hæc Propositio ex hoc, quod nos possumus ens cogitans infinitum concipere. Nam quò plura ens cogitans potest cogitare, eò plus realitatis, sive perfectionis idem continere concipimus; ergo ens, quod infinita infinitis modis cogitare potest, est necessariò virtute cogitandi infinitum. Cum itaque, ad solam cogitationem attendendo, Ens infinitum concipiamus, est necessariò (*per Defin. 4. & 6. p. 1.*) Cogitatio unum ex infinitis Dei attributis, ut volebamus.

PROPOSITIO II.

Extensio attributum Dei est, sive Deus est res extensa.

De-

DEMONSTRATIO

Hujus eodem modo procedit, ac demonstratio præcedentis Propositionis.

PROPOSITIO III.

In Deo datur necessariò idea, tam ejus essentia, quam omnium, quæ ex ipsius essentia necessariò sequuntur.

*idea in cogitatione
sive in effectu
cogitandi est
sive in actu*

DEMONSTRATIO.

Deus enim (*per Prop. 1. hujus*) infinita infinitis modis cogitare, sive (*quod idem est, per Prop. 16. p. 1.*) ideam suæ essentia, & omnium, quæ necessariò ex eà sequuntur, formare potest. Atqui omne id, quod in Dei potestate est, necessariò est; (*per Prop. 35. p. 1.*) ergo datur necessariò talis idea, & (*per Prop. 15. p. 1.*) non nisi in Deo. *Q. E. D.*

SCHOLIUM.

Vulgus per Dei potentiam intelligit Dei liberam voluntatem, & jus in omnia, quæ sunt, quæque propterea communiter, ut contingunt, considerantur. Deum enim potestatem omnia destruendi habere dicunt, & in nihilum redigendi. Dei porro potentiam cum potentia Regum sæpissime comparant. Sed hoc in Corollario 1. & 2. Propositionis 32. partis 1. refutavimus, & Propositione 16. partis 1. ostendimus, Deum eadem necessitate agere, quæ seipsum intelligit, hoc est, sicut ex necessitate divinæ naturæ sequitur, (sicut omnes uno ore statuunt) ut Deus seipsum intelligat, eadem etiam necessitate sequitur, ut Deus infinita infinitis modis agat. Deinde Propositione 34. partis 1. ostendimus, Dei potentiam nihil esse, præterquam Dei actusam essentiam; adeoque tam nobis impossibile est concipere, Deum non agere, quam Deum non esse. Porro si hæc ulterius persequi liberet, possem hic ulterius ostendere potentiam illam, quam vulgus Deo affingit, non tantum humanam esse; (quod ostendit Deum hominem, vel instar hominis à vulgo concipi) sed etiam impotentiam involvere. Sed nolo de eadem re toties sermonem instituire. Lectorem solum-

F 2

modo

modò iterùm atque iterùm rogo, ut, quæ in primâ parte, ex Propositione 16. usque ad finem de hæc re dicta sunt, semel, aique iterùm perpendat. Nam nemo ea, quæ volo, percipere rectè poterit, nisi magnopere cavcat, ne Dei potentiam cum humanâ Regum potentia, vel iure confundat.

P R O P O S I T I O I V.

Idea Dei, ex quâ infinita infinitis modis sequuntur, unica tantum esse potest.

D E M O N S T R A T I O.

Intellectus infinitus nihil, præter Dei attributa, ejusque affectiones, comprehendit. (*per Prop. 30. p. 1.*) Atqui Deus est unic. (*per Coroll. 1. Prop. 14. p. 1.*) Ergo idea Dei, ex quâ infinita infinitis modis sequuntur, unica tantum esse potest. *Q. E. D.*

P R O P O S I T I O V.

Esse formale idearum Deum, quatenus tantum, ut res cogitans, consideratur, pro causâ agnoscit, & non, quatenus alio attributo explicatur. Hoc est, tam Dei attributorum, quam rerum singularium ideæ non ipsa ideata, sive res perceptæ pro causâ efficiente agnoscunt; sed ipsum Deum, quatenus est res cogitans.

D E M O N S T R A T I O.

Pater quidem ex Propositione 3. hujus. Ibi enim concludebamus, Deum ideam suæ essentia, & omnium, quæ ex eâ necessariò sequuntur, formare posse ex hoc solo, nempe, quòd Deus est res cogitans, & non ex eo, quòd sit suæ idæ objectum. Quare esse formale idearum Deum, quatenus est res cogitans, pro causâ agnoscit. Sed aliter hoc modo demonstratur. Esse formale idearum modus est cogitandi, (*ut per se notum*) hoc est (*per Coroll. Prop. 25. p. 1.*) modus, qui Dei naturam, quatenus est res cogitans certo modo exprimit, adeoque (*per Prop. 10. p. 1.*) nullius alterius attributi Dei conceptum involvit, & consequenter (*per Ax. 4. p. 1.*) nullius alterius attributi, nisi cogitationis, est effectus: adeoque esse
for-

formale idearum Deum, quatenus tantum, ut res cogitans, consideratur, &c. *Q. E. D.*

P R O P O S I T I O V I.

Cujuscunque attributi modi Deum, quatenus tantum sub illo attributo, cujus modi sunt; & non, quatenus sub illo alio consideratur, pro causâ habent.

D E M O N S T R A T I O.

Unumquodque enim attributum per se abique alio concipitur. (*per Prop. 10. p. 1.*) Quare uniuscujusque attributi modi conceptum sui attributi; non autem alterius involvunt; adeoque (*per Axiom. 4. p. 1.*) Deum, quatenus tantum sub illo attributo, cujus modi sunt; & non, quatenus sub illo alio consideratur, pro causâ habent. *Q. E. D.*

C O R O L L A R I U M.

Hinc sequitur, quòd esse formale rerum, quæ modi non sunt cogitandi, non sequitur ideæ ex divinâ naturâ, quia res prius cognovit; sed eodem modo, eademque necessitate res ideatæ ex suis attributis consequuntur, & concluduntur, ac ideæ ex attributo Cogitationis consequi ostendimus.

P R O P O S I T I O V I I.

Ordo, & connexio idearum idem est, ac ordo, & connexio rerum.

D E M O N S T R A T I O.

Pater ex Ax. 4. p. 1. Nam cujuscunque causati idea à cognitione causæ, cujus est effectus, dependet.

C O R O L L A R I U M.

Hinc sequitur, quòd Dei cogitandi potentia æqualis est ipsius actuali agendi potentia. Hoc est, Quicquid ex infinitâ Dei naturâ sequitur formaliter, id omne ex Dei ideâ eodem ordine, eademque connexionem sequitur in Deo objective.

SCHOLIUM.

Hic, antequam ulterius pergamus, revocandum nobis in memoriam est id. quod supra ostendimus; nempe, quod quicquid ab infinito intellectu percipi potest, tanquam substantiæ essentiam constituens, id omne ad unicam tantum substantiam pertinet, & consequenter quod substantia cogitans, & substantia extensa una, eademque est substantia, quæ jam sub hoc, jam sub illo attributo comprehenditur. Sic etiam modus extensionis, & idea illius modi una, eademque est res; sed duobus modis expressa; quod quidam Hebræorum quasi per nebulam vidisse videntur, qui scilicet statuunt, Deum, Dei intellectum, resque ab ipso intellectas unum, & idem esse. Ex. gr. circulus in naturâ existens, & idea circuli existens, quæ etiam in Deo est, una, eademque est res, quæ per diversa attributa explicatur; & ideò sive naturam sub attributo Extensionis, sive sub attributo Cogitationis, sive sub alio quocunque concipiamus, unum, eundemque ordinem, sive unam, eandemque causarum connexionem, hoc est, easdem res invicem sequi reperiemus. Nec ullâ aliâ de causâ dixi, quod Deus sit causâ ideæ ex. gr. circuli quatenus tantum est res cogitans, & circuli, quatenus tantum est res extensa; nisi quia esse formale ideæ circuli non, nisi per alium cogitandi modum, tanquam causam proximam, & ille iterum per alium, & sic in infinitum, potest percipi, ita ut, quamdiu res, ut cogitandi modi considerantur, ordinem totius naturæ, sive causarum connexionem, per solum Cogitationis attributum explicare debemus, & quatenus, ut modi Extensionis, considerantur, ordo etiam totius naturæ per solum Extensionis attributum explicari debet, & idem de aliis attributis intelligo. Quare rerum, ut in se sunt, Deus reverâ est causâ, quatenus infinitis constat attributis; nec impræsentiarum hæc claritas possum explicare.

PROPOSITIO VIII.

Ideæ rerum singularium, sive modorum non existentium ita debent comprehendi in Dei infinitâ ideâ, ac rerum singularium, sive modorum essentia formales in Dei attributis continentur.

DE-

DEMONSTRATIO.

Hæc Propositio patet ex præcedenti; sed intelligitur claris ex præcedenti Scholio.

COROLLARIUM.

Hinc sequitur, quod, quamdiu res singulares non existunt, nisi quatenus in Dei attributis comprehenduntur, earum esse objectivum, sive ideæ non existunt, nisi quatenus infinita Dei idea existit; & ubi res singulares dicuntur existere, non tantum quatenus in Dei attributis comprehenduntur; sed quatenus etiam durare dicuntur, earum ideæ etiam existentiam, per quam durare dicuntur, involvent.

SCHOLIUM.

Si quis ad uberiorem hujus rei replicationem exemplum desideret, nullum sane dare poterò, quod rem, de quâ hic loquor, utpote unicam, adæquatè explicet; conabor tamen rem, ut fieri poteit, illustrare. Nempe circulus talis est naturæ, ut omnium linearum rectorum, in eodem sese invicem secantium, rectorum sub segmentis sint inter se æqualia; quare in circulo infinita inter se æqualia rectorum continentur: attamen nullum eorum potest dici existere, nisi quatenus circulus existit, nec etiam alicujus horum rectorum idea potest dici existere, nisi quatenus in circuli ideâ comprehenditur. Concipiantur jam ex infinitis illis duo tantum, nempe

E & D existere. Sanè eorum etiam ideæ jam non tantum existunt, quatenus infinita in circuli ideâ comprehenduntur; sed etiam, quatenus illorum rectorum existentiam involvunt, quo fit, ut à reliquis reliquorum rectorum ideis distinguantur.

PROPOSITIO IX.

Ideâ rei singularis, actu existentis, Deum pro causâ habet, non quatenus infinitus est; sed quatenus aliâ rei singularis actu existentis

sentis ideâ affectus consideratur, cujus etiam Deus est causa, quatenus aliâ tertiâ affectus est, & sic in infinitum.

D E M O N S T R A T I O.

Idea rei singularis, actu existentis, modus singularis cogitandi est, & à reliquis distinctus; (*per Coroll. & Schol. Prop. 8. hujus*) adeoque (*per Prop. 6. hujus*) Deum, quatenus est tantum res cogitans, pro causâ habet. At non, (*per Prop. 28. p. 1.*) quatenus est res absolute cogitans; sed quatenus alio cogitandi modo affectus consideratur, & hujus etiam, quatenus alio affectus est, & sic in infinitum. Atqui ordo, & connexio idearum (*per Prop. 7. hujus*) idem est, ac ordo, & connexio causarum; ergo unius singularis ideæ aliâ ideâ, sive Deus, quatenus aliâ ideâ affectus consideratur, est causa, & hujus etiam, quatenus aliâ affectus est, & sic in infinitum. *Q. E. D.*

C O R O L L A R I U M.

Quicquid in singulari cujuscunque ideæ objecto contingit, ejus datur in Deo cognitio, quatenus tantum ejusdem objecti ideam habet.

D E M O N S T R A T I O.

Quicquid in objecto cujuscunque ideæ contingit, ejus datur in Deo idea, (*per Prop. 3. hujus*) non, quatenus infinitus est; sed quatenus aliâ rei singularis ideâ affectus consideratur; (*per præced. Prop.*) sed (*per Prop. 7. hujus*) ordo, & connexio idearum idem est, ac ordo, & connexio rerum; erit ergo cognitio ejus, quod in singulari aliquo objecto contingit, in Deo, quatenus tantum ejusdem objecti habet ideam. *Q. E. D.*

P R O P O S I T I O X.

Ad essentiam hominis non pertinet esse substantiæ, sive substantia formam hominis non constituit.

D E M O N S T R A T I O.

Esse enim substantiæ involvit necessariam existentiam. (*per Prop. 7. p. 1.*) Si igitur ad hominis essentiam pertinet esse substantiæ, datâ ergo substantiâ, daretur necessariò homo, (*per Defin. 2. hujus*) & conse-

consequenter homo necessariò existeret, quod (*per Ax. 1. hujus*) est absurdum. Ergo &c. *Q. E. D.*

S C H O L I U M.

Demonstratur etiam hæc Propositio ex Propositione 5. p. 1. nempe, quòd dux ejusdem naturæ substantiæ non dentur. Cùm autem plures homines existere possint; ergo id, quod hominis formam constituit, non est esse substantiæ. Patet præterea hæc Propositio ex reliquis substantiæ proprietatibus, videlicet, quòd substantia sit suâ naturâ infinita, immutabilis, indivisibilis &c. ut facile unusquisque videre potest.

C O R O L L A R I U M.

Hinc sequitur essentiam hominis constitui à cæteris Dei attributorum modificationibus. Nam esse substantiæ (*per Prop. præced.*) ad essentiam hominis non pertinet. Est ergo (*per Prop. 15. p. 1.*) aliquid, quod in Deo est, & quod sine Deo nec esse, nec concipi potest, sive (*per Coroll. Prop. 25. p. 1.*) affectio, sive modus, qui Dei naturam certo, & determinato modo exprimit.

S C H O L I U M.

Omnes sanè concedere debent, nihil sine Deo esse, neque concipi posse. Nam apud omnes in confesso est, quòd Deus omnium rerum, tam earum essentia, quam earum existentia, unica est causa, hoc est, Deus non tantum est causa rerum secundum fieri, ut ajunt; sed etiam secundum esse. At interim plerique id ad essentiam alicujus rei pertinere dicunt, sine quo res nec esse, nec concipi potest; adeoque vel Naturam Dei ad essentiam rerum creatorum pertinere, vel res creatas sine Deo vel esse, vel concipi posse credunt, vel, quod certius est, sibi non satis constant. Cujus rei causam fuisse credo, quòd ordinem Philosophandi non tenuerint. Nam naturam divinam, quam ante omnia contemplari debebant, quia tam cognitione, quam naturâ prior est ordine cognitionis, ultimam, & res, quæ sensuum objecta vocantur, omnibus priores esse crediderunt; unde factum est, ut, dum res naturales contemplati sunt, de nullâ re minis cogitaverint, quam de divina naturâ, & cùm postea animum ad divinam naturam

contemplandum appulerint, de nullâ re minus cogitare poterint, quàm de primis suis figmentis, quibus rerum naturalium cognitionem superstruxerant; utpote quæ ad cognitionem divinæ naturæ nihil juvare poterant; adeoque nihil mirum, si sibi passim contradixerint. Sed hoc mitto. Nam meum intentum hic tantum fuit, causam reddere, cur non dixerim, id ad essentiam alicujus rei pertinere, sine quo res nec esse, nec concipi potest; nimirum, quia res singulares non possunt sine Deo esse, nec concipi; & tamen Deus ad earum essentiam non pertinet; sed id necessarîo essentiam alicujus rei constituere dixi, quo dato res ponitur, & quo sublato res tollitur: vel id, sine quo res, & vice versa id, quod sine re nec esse, nec concipi potest.

PROPOSITIO XI.

Primum, quod actuale Mentis humanæ esse constituit, nihil aliud est, quàm idea rei alicujus singularis actu existentis.

DEMONSTRATIO.

Essentia hominis (per Coroll. præced. Prop.) à certis Dei attributorum modis constituitur; nempe (per Axioma 2. hujus) à modis cogitandi, quorum omnium (per Axiom. 3. hujus) idea naturâ prior est, & eâ datâ, reliqui modi (quibus scilicet idea naturâ prior est) in eodem debent esse individuo; (per Axiom. 4. hujus) Atque adeo idea primum est, quod humanæ Mentis esse constituit. At non idea rei non existentis. Nam tum (per Coroll. Prop. 8. hujus) ipsa idea non possit dici existere; erit ergo idea rei actu existentis. At non rei infinitæ. Res namque infinita (per Prop. 21. & 23. p. 1.) debet semper necessarîo existere; atqui hoc (per Axiom. 1. hujus) est absurdum; ergo primum, quod esse humanæ Mentis actuale constituit, est idea rei singularis actu existentis. Q. E. D.

COROLLARIUM.

Hinc sequitur Mentem humanam partem esse infiniti intellectus Dei; ac proinde cum dicimus, Mentem humanam hoc, vel illud percipere, nihil aliud dicimus, quàm quod Deus, non quatenus infinitus est, sed quatenus per naturam humanæ Mentis ex-

plica-

plicatur, sive quatenus humanæ Mentis essentiam constituit, hanc, vel illam habet ideam; & cum dicimus Deum hanc, vel illam ideam habere, non tantum, quatenus naturam humanæ Mentis constituit; sed quatenus simul cum Mente humanâ alterius rei etiam habet ideam, tum dicimus Mentem humanam rem ex parte, sive inadxquatè percipere.

SCHOLIUM.

Hic sine dubio Lectores hærebunt, multaquæ comminiscuntur, quæ moram injiciant, & hæc de causâ ipsos rogo, ut lento gradu mecum pergant, nec de his judicium ferant, donec omnia perlegerint.

PROPOSITIO XII.

Quicquid in objecto ideæ, humanam Mentem constituentis, contingit, id ab humanâ Mente debet percipi, sive ejus rei dabitur in Mente necessarîo idea: Hoc est, si objectum ideæ, humanam Mentem constituentis, sit corpus, nihil in eo corpore poterit contingere, quod à Mente non percipiatur.

DEMONSTRATIO.

Quicquid enim in objecto cujuscunque ideæ contingit, ejus rei datur necessarîo in Deo cognitio, (per Coroll. prop. 9. hujus) quatenus ejusdem objecti ideâ affectus consideratur, hoc est, (per Prop. 11. hujus) quatenus mentem alicujus rei constituit. Quicquid igitur in objecto ideæ, humanam Mentem constituentis, contingit, ejus datur necessarîo in Deo cognitio, quatenus naturam humanæ Mentis constituit, hoc est, (per Coroll. Prop. 11. hujus) ejus rei cognitio erit necessarîo in Mentè, sive Mens id percipit. Q. E. D.

SCHOLIUM.

Hæc Propositio patet etiam, & clariùs intelligitur ex Schol. Prop. 7. hujus, quod vide.